

GEOGRAFIA MEDICALA

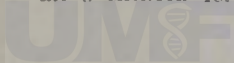
A
ROMANIEI

I.

CONFERINȚA

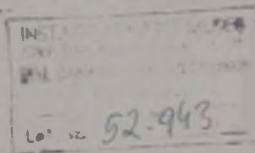
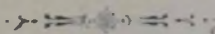
ȚINUTĂ LA SOCIETATEA GEOGRAFICĂ ROMÂNĂ

LA 8 MARTIE 1892

DE

DOCTORUL I. FELIX

BUCURESCI

STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŪ, STRADA BERZIL, 59

1897.

314

I

INTRODUCERE

Geografia medicală este știința care, pe lângă constatarea raporturilor ce există între starea fizică a unei țări și între sănătatea locuitorilor ei, se ocupă cu studiul condițiilor igienice generale ale acelor locuitori, a bolilor predominante de care ei sufer și cu descrițiunea așezămintelor sanitare menite a menține sau a îndrepta sănătatea populației.

Starea sanitară a unei populații și bolile de care ea suferă nu sunt datorite numai pământului, climatei și localității, ci rasa, moravurile, educațiunea, regimul igienic și o mulțime de alte cauze sociale și economice concură, împreună cu cele fizice, la determinarea numărului nașterilor, la producerea bolilor și a deceselor. Aceste motive ne au îndemnat și pe noi ca să dăm cuvântului «geografia medicală» un sens mai larg de cât majoritatea autorilor cari au scris despre dânsa și, consecințe cu definițiunea de mai

sus, vom împărți lucrarea de față în 6 părți: 1° Geografia fizică în raportul ei cu sănătatea locuitorilor. 2° Antropologia. 3° Demografia în raport cu sănătatea populațiunei. 4° Studiul condițiunilor igienice în care trăiesc românii. 5° Bólele predominítóre și 6° Descrierea aședámintelor nóstre sanitare.

În acest sens, cu acest cuprins, lucrarea nóstră va fi cea d'intêiú care tratézá despre tótă geografia medicală a României și care se bazézá pe știința modernă, pe cunoștințele exacte, pe care le posedám astá-đi; în literatura română și streină, există însă mai multe scrieri de valóre, care se ocupă de diferite capitole ale geografiei medicale a României, ele au tratat partea din materia nóstră în diferite timpuri, când întinderea teritoriului țerii n'a fost același ca al actualului Regat român, când condițiunile igienice ale populațiunei nu erau aceleași ca astá-đi, când cunoștințele despre origina unor bóle nu erau încă limpeđite ca astá-đi. Cele mai vechi dintre acele scrieri dáú un material prețios pentru studiul istoriei medicinei și al instituțiunilor sanitare din țera, altele mai noi, care conțin date importante pentru studiul nostru, au fost asemenea utilizate de noi. Le am enumerat în lista bibliografică care va fi anexată la lucrarea de față și menționez aci cu osebit respect lucrarea primului invêțat care a studiat parte din geografia medicală a României, a primului autor încoronat pe care ni l'a dat țera, a principelui Dimitrie Cantemir. După el vin diferiți călátori care au strebátut țera în mergerea lor spre Orient, diferiți medici care au însoțit armatele ruse în resbelele lor cu Turcia, alți medici români și streini care au exercitat medicina în România și în ultimul timp unii elevi de ai nóștri care și-au ales pentru teza de doctorat în medicină câte o cestiune din geografia medicală.

II

Geografia fizică a României în raportul ei cu sănătatea locuitorilor

Geografia fizică a României va fi descrisă de un colaborator al «Patriei Române» mai competente ca noi. Noi vom studia numai raportul între geografia fizică și între Patologie, vom menționa numai acele calități ale atmosferei, ale solului și ale apelor care modifică sănătatea și contribuie la producerea de bóle.

Atmosfera, apa și solul influențază tot-deuna sănătatea noastră și igieniștii au convenit a desemna cu numele de climă aceste variațiuni atmosferice, acea acțiune a solului și a apelor, care afectă organele noastre într'un mod simțitor. Igienistul dă dar cuvântului climă un alt înțeles de cât geograful sau meteorologul.

Configurația terenului

Clima României este datorită situațiunei geografice ce ea ocupă pe continentul Europei între 43°_{30} și 48°_{50} de latitudine nordică și între 20°_{20} și 27°_{10} de longitudine orientală și configurațiunei sêle geografice variate. Cei 129947 kilometri pătrați ai teritoriului României forméză niște trepte saũ terase, puțin inclinate spre sud-est, ridicându-se cu incetul de la Dunăre și de la Marea-Négră până la vârfurile Carpaților, presintând o succesiune regulată de terenuri de la formațiunile primare până la aluviurile moderne, pe care Dunărea le a depus pe malurile sêle.

Putem dar împărți țera în patru regiuni: Regiunea

munților, regiunea colinelor, regiunea câmpiilor și terasa Dunărei.

Regiunea munților este formată din terenuri primare, secundare și metamorfice, între care predominesc diferite calcare, scisturi cristaline și gresurile. Carpații în totă lungimea lor de peste 700 kilometri de la munții Mehedinților până la Piatra roșie (până la munții Dornei) sunt acoperiți de păduri întinse; vârfurile lor cele mai înalte, Bucegii (Omul și Caraimanul) se ridică la 2650 metri, Parîngul (Gorj) la 2587 metri (după d. Gr. Ștefănescu la 2700 metri), vârful Ezerului-Mare (Muscel) la 2470 metri, al Ezerului-Mic la 2393 metri, a Păpușei la 2386 metri, a Pietrei lui Craiul (tot Muscel) la 2245 metri, a Rarăului (Suceva) la 2008 metri, a vârfului Ocoloșu (Nemțu) la 1911 metri și a muntelui celui mai ilustru din Istoria Românilor, a Ceahlăului său Pionului, pe care Dacii îl priveau ca sacru, la 1904 metri d'asupra nivelului Mării-Negre; dar locuințele permanente, isolate sau aglomerate, nu sunt așezate la cele înălțimi considerabile, la care presiunea atmosferică foarte micșorată face viața omului dificilă și îl predispune la o mulțime de perturbațiuni ale ematozei, ale funcțiunii organelor respirațiunii și ale circulațiunii. Țera noastră nu posedă nici un oraș sau sat ridicat d'asupra nivelului Mării-Negre cu mai mult de cât 1100 metri, și numai câte-va vâmi de la frontarii, câte-va pichete de dorobanți cari păzesc hotarele, sunt situate la altitudinea mai considerabilă, până la 1525 metri, de vreme ce pe declinitatea nordică a Carpaților, în Transilvania, găsim comune populate la înălțime de peste 1200 metri, precum Bělbor din ținutul de Gyorgyo St. Miklos și altele. Dintre satele noastre cele mai înalte, a căror înălțime a fost determinată de d-nii Gr. Cobălcescu, Gr. Ștefănescu și alți, voiu men-

ționa Șaru-Dornii (Suceva) 900 metri d'asupra nivelului Mării-Negre, Nămăești (Muscel) 767 metri, Rucăr (Muscel) 666 metri, Brosceni (Suceva) 654 metri, Dragoslavele Muscel 640 metri, Hangu (Némțu) 491 metri.

Marele Stat-Major a constatat cotele următoare ale punctelor locuite celor mai înalte din țara :

Orașe, sate și monăstiri

Predeal	1054 ^m 58
Négra Șarului (jud. Suceva)	950 ^m .
Șaru Dornei (Suceva)	890 ^m .
Sinaia	819 ^m .79
Gura Negrei (Suceva)	780 ^m .
Mon. Agapia (jud. Némțu)	730 ^m .
Greuțiș Mare (Némțu)	700 ^m .
Cruci (Suceva)	700 ^m .
Broșteni (Suceva)	620 ^m .
Pipirigu (Némțu)	620 ^m .
Cracău Negru (Némțu)	600 ^m .
Câmpulung	594 ^m .
Fărcașa (Suceva)	570 ^m .
Găinești (Suceva)	560 ^m .
Galu (Némțu)	540 ^m .
Mon. Varatic (Némțu)	540 ^m .
Bistricióra (Némțu)	520 ^m .
Mon. Némțu	500 ^m .
Hangu (Némțu)	480 ^m .
Slatina (Suceva)	400 ^m .
Curtea de Argeș	432 ^m .27
Câmpina	427 ^m .23
Baltașești (Némțu)	420 ^m .
Mon. Rîșca (Suceva)	400 ^m .

Târgul Némțu	380 ^m .
Fălticeni	350 ^m .
Târgoviște	299 ^m .69
Pitești	288 ^m .94
Râmnicū-Vâlcei	257 ^m .46

Pichele

Pichetul Steje Némțu	1525 ^m .
• No. 25 pe Obcina Goci (Sucéva)	1270 ^m .
• • 24 pe Băisescu (Sucéva)	1200 ^m .
• • 6 gura Haitei •	1080 ^m .
• • 4 pe Négra •	990 ^m .
• • 3 • • •	880 ^m .
• • 7 • • •	820 ^m .
• • 9 • Bistrița	810 ^m .
• • 8 la gura Négra •	800 ^m .
• • 10 pe Bistrița •	780 ^m .

Carpații români n'aũ ghețari, din cauza caldurei mari a atmosferei se topesc în lunile de vară zăpețile care acoper vârfulurile munților și linia nevei eterne s'ar afla dar în România mai sus de cât în Alpii Austriei și Elveției, mai sus de cât la 2650 metri, înălțimea Bucegilor.

Regiunea colinelor intermediare între câmpiile și între munții Carpaților, este constituită din terenuri terțiare pe alocurea bogate în sare, petrol și lignit.

Regiunea câmpiilor (a șesurilor) este formată din terenuri terțiare acoperite de terenuri quaternare, de deluvii și în vecinătatea Dunărei de aluviul modern al acestui fluviu. Acéastă regiune este un vechiũ golf de mare, umplut cu sfărîmăturile scurse de pe munți; stratul de humă (de pământ negru) care o acopere are o grosime însemnată

pe alocurea până la un metru. De desubtul stratului de humă se află pe alocurea pământ galben (lut, argila silicată), formând ici colo strate de adâncime de 1 până la 100 metri. Această formațiune geologică, greu permeabilă pentru apă, o oprește de a se strecura în adâncime și înlesnește stagnarea ei pe suprafața solului, nașterea de bălți, băltoce, iazuri sau infiltrarea apei în humă fără ca să apară pe suprafața și formarea de paluși invisibili, de ape statătoare acoperite de humă.

Huma conține cantități considerabile de materii organice, capabile a intra în fermentațiune. Acestei împrejurări i-se datorește, pe lângă fertilitatea extraordinară a regiunii câmpiilor, și caracterul ei patologic de a produce lesne efluvii palustre (malaria), când este imbibată cu apă din cauza impermeabilității stratului subjacent. Terenurile noi, aluviul modern care constituie malul stâng al Dunării, amândouă malurile Borcei, Delta Dunării, malul drept al Prutului, văile Oltului, Argeșului, Siretului și ale unor râuri mai mici cari cauzăza inundațiuni periodice, dau asemenea naștere diferitelor forme ale infecțiunii malarice (palustre). Un strat adânc și întins de humă neagră se găsește în Europa, afară de România, numai în partea dreaptă a Dunării, în Bulgaria și apoi în vastele câmpii ale Rusiei meridionale.

Multe orașe și sate clădite pe pământuri argilose, impermeabile pentru apă, sunt nesănătoase, cu excepțiunea celor aflate pe terenuri declive care permit scurgerea repede a apelor. Din punctul de vedere igienic este aproape indiferent, dacă apa stă pe suprafața solului format de lut, de pământ galben, sau dacă d'asupra lui se mai află un strat subțire de humă și dacă interstițiile himei sunt umplute cu apă statătoare care nu se poate scurge într'o direc-

țiune óre-care, nici strecura în adâncime. Chiar parte din capitala noastră are un sol impermeabil pentru apă și este abia un deceniú și jumătate de când administrația comunală a pașit la desecarea terenului prin adâncirea albiei Dâmboviței și prin canalisarea succesivă a stradelor publice și a curților particulare. Salubritatea satelor și orașelor noastre depinde mai mult de la formațiunea geologică a solului, de la înlesnirea cu care apele meteorice și dejecțiunile lichide se scurg după suprafața lui saú se strecórá în stratele profunde ale solului, de cât de la înălțimea lor d'asupra nivelului Mărei și unele din orașele mai noi, ținute pe malul Dunării, sunt mai salubre de cât altele mai sus puse situate pe la pólele munților.

Terasa Dunării a fost descrisă de colegul nostru d. Gr. Cobălcescu mai bine de cât de alți geografi. Dealungul Dunării se ridică în România o terasă înaltă, care se termină catre Dunăre printr'o pantă abruptă, presintând d'asupra solului ce se întinde de la ea și pâna în fluviú o înălțime de la 30 până la 90 de metri. Suprafața plană aflată între acéstă margine abruptă a terasei și între Dunăre este mai pretutindení acoperită cu mlaștini și lacuri, strebătută de brațele fluviului și se termină în marginea lui printr'o ripă verticală, de care apele fluviului staú în multe locuri depărtate în timpuri ordinare până la distanța de 100 metri și de care nu se apropie de cât în creșterile lor. După d. Cobălcescu ripa terasei Danubiane nu este alt-ceva de cât țermul de altă dată al fluviului, de care acesta s'a retras și se depărtéză neconținut spre sud, rođând marginea Bulgariei și a lăsat în urma sa vechia albie, acoperita de mlaștini, de lacuri și de rămuri ce înconjóră insule ades acoperite de ape stătátore. Dunarea s'a retras ast-fel, fiind-că ódinióră conținea mai multă apă și fiind-că

erosiunea fluviului s'a purtat in mai multe puncte spre Bulgaria.

Terasa Dunării este compusă din Mil (Müll) asemenea celui pe care îl depune astăzi Dunărea: ea se retrage spre Bulgaria și lucrează la construirea unei noi terase.

Multe din brațele actuale ale Dunării, ce copriind puțină apă, ne presintă resturi din vechia sa albie principală, ast-fel Borcea, Pasca (între Gura-Ialomiței și Braila), brațele Zimnicea și Gîrla (prin care Vedea se varsă în Dunăre). Dintre lacurile care ating terasa Dunării, cele de căpetenie sunt: Nedeia, Potelul, Suhora, Mairul, Balta-lată, lezerul grecilor, Lacul Boian, al Galaților și al Călărașilor. Ast-fel terasa Dunării este un focar de infecțiune palustră, emanațiunile acestor ape stătătoare produc toate formele paludismului, din norocire însă brațele secundare ale Dunării și lacurile aflate pe terasa Dunărei se miles, se astupă succesiv prin depozitele fluviului, cum s'a întemplat de currend cu brațul între Cetate și înălțimea de la Calafat și ast-fel isvórele efluviilor palustre devin din an în an mai restrânse.

Focarul principal al frigurilor multiforme, datorite apelor stătătoare este *Delta Dunării*. Delta incepe mai în sus de Tulcea, dar fluviul presintă caracterele de Delta chiar de la Galați. Colegul nostru d. Gr. Cobălcescu crede, că odinioare Dunărea se vërta in Mare aprópe de Galați și că cu timpul milul depus a ridicat fundul golfului și a format solul care se întinde între Galați și gurile Dunării. Ca Deltele tuturilor fluviilor și Delta Dunării înainteză in Mare, această propășire este datorită nu numai sedimentelor ce depune fluviul d'inaintea gurilor séle, ci și acelor ce valurile Mării Negre aduc către țerm. Cantitatea acestor deposite este atât de însemnată, în cât la gura brațului

Chiliei trebuie a înainta 3 kilometri în Mare spre a ajunge la adâncimea de 1 metru. Pentru a împiedica aceste potmoliri în brațul Sulina, s'au construit la intrarea lui în Mare două maluri ce se prelungesc în largul Mării și împiedică mîlirea ce ea îngrămădea înaintea acestei guri.

Debitul Dunării prin toate gurile sale este după calculele d-lui Inginer Hartley de 9180 metri cubi pe secundă. D-sa admite că apa Dunării cară cel puțin 2 la 1000 mil, prin urmare pe an 1,518.400 metri cubi de depuneri care ridică fundul Mării în tota întinderea Deltei.

Regiunea de Nord a Dobrogei mai este acoperita de numeroase lacuri și mlaștini care nu aparțin Deltei, precum sunt cele d'împrejurul Măcinului, lagunele Razim, Golvitea, Smeica și Sindia. Suprafața acestei regiuni este atât de joasă prin cele mai multe locuri, în cât brațele Dunării le inundă mai în toți anii și întrețin ast-fel pâluzi permanente.

Pădurile

Munții noștri frumoși, acoperiți cu păduri dese, apără România în contra vînturilor care suflă de la Nord și Nord-Vest, dar spre răsărit și spre Nord-Est țera este deschisă vînturilor reci, care în mersul lor de la Urali n'au găsit nici un obstacol. Crivățul care vine din Rusia bate câte o dată cu destulă violență și nu se oprește de cât dincolo de Dunăre, la Balcani, care resfrâng puterea lui.

Nu numai Carpații noștri sunt acoperiți cu arbori deși, ci și în interiorul țării și în unele ostróve ale Dunării se găsesc păduri; pădurile acopere a șesea parte a teritoriului României și numai localitățile de pe marginea Dunării sunt lipsite de arbori; câmpiile imense ale Baraganului sunt din această cauză expuse vînturilor uscate foarte violente, lipsa

de păduri trage după sine și lipsa de apă, lipsa de isvóre; puțurile din Barăgan au o adâncime foarte mare. Pentru îndreptarea acestui reu câtă să se mai planteze păduri la mai multe puncte din apropierea malului Dunării între Oltenița și Brăila, precum s'a încercat deja la marginea Dunării în județul Dolj. Și în interiorul Dobrogei sunt localități, odinioară păduroase, unde de abia se găsește apă la o adâncime foarte mare, din cauza despădurării lor.

A p e l e

România este udată de Dunăre, de numeroșii se afluenți de pe stînga și de Marea Negră. Unele din aceste riuri au un curs torențial, se umflă după ploii mai mari și valurile lor puternice rupe tot ce se opune mersului lor violent, ies din albia puțin profundă și produc inundațiuni. Cauza cursului neregulat al acestor ape este despădurarea unor munți, de unde ele au luat origina, lipsa de maluri înalte, puțină adâncime a albiei lor, apoi și marea diferență de nivel între origina acestor riuri și punctul de vîrsarea lor în Dunăre. Să luăm de exemplu pe impetuosul Olt, pe care ni l'a descris atît de bine colegul nostru d. G. I. Lahovari, isvórele lui din Transilvania se află la înălțimea de peste 1000 metri d'asupra nivelului Mării-Negre, la intrarea lui în România, la Turnul Roșu, albia Oltului mai este ridicată cu aproape 400 metri d'asupra nivelului Mării, de vreme ce apele Dunării majestóse, de și ele au isvorit la o înălțime de 700 metri d'asupra nivelului Mării, curg la noi încet din cauza micii deosebire de nivel între Verciorova și Marea Negră, care deosebire este numai de 35 metri. În basînul Româno-Bulgar înclinațiunea (panta) albiei Dunărei este de 0^m_{045} de kilometru, înălțimea mijlocie a nivelului fiind de 3^m_{50} pentru lungimea de 823 kilometri.

De la Galați până la Gura-Sulinei, pentru lungimea totală de 170 kilometri, inclinațiunea este numai de $0^m 020$ pe kilometu.

Numerósele ape ale României sunt modifícatori puternici ai climei, căci suprafața lor este foarte întinsă. Dunărea între Vêrciorova și Sulina are o lățime medie de 1400 metri, la Malul-Roșu, mai jos de Smârda, lățimea ei este chiar de 2600 metri, adâncimea medie a Dunării fiind de 30 metri (la Corabia până la 40 metri), rezultă că cantități colosale de apă se mișcă din nord-vestul și din nordul țerii spre sud și sud-est și comunică atmosferei vapori de apă abundenți. Acesta mișcare devine foarte slabă, aproape nesimțită, la Delta Dunării spre apus de Tulcea, in cele trei brațe ale fluviului: Chilia, Sf. Gheorghe și Sulina și din această cauză terenul între Galați și Sulina este băltoș și mlăștinos.

La nordul Dobrogei Dunărea îndeplinește o lucrare geologică însemnată, despre care am vorbit mai sus: ea transportă cantități enorme de pământ, care după E Reclus, ar putea forma pe fie-care an un teritoriū de cel puțin 6 kilometri patrați de 10 metri adâncime. Acestă masă însemnată de nisip și de lut se depune in paluđi și pe malurile Deltei, prelungind ast-fel cursul lent al fluviului și formând pe de o parte terenuri noi care, ca toate aluviunile pré tinere, sunt focare de emanațiuni palustre, iar pe de alta astupând succesiv unele bălți devenite periculóse prin asemenea emanațiuni.

Pe lângă apele curgétóre România mai posedă numeroase *ape stătátóre*, lacuri, bălți, iađuri, parte formate prin vêrsările Dunării și ale afluenților ei când vin mari, parte prin adunarea apelor meteorice in basinurile naturale, formate din pământuri impermeabile, argilóse. Nici-un județ,

de la Mehedinți până la Constanța și până la Dorohoiu nu este lipsit de asemenea lacuri, dar apele stătătore cele mai întinse le găsim în județul Tulcea (Lacurile Corvan, Dranov, Babadag, Crâcana, Rașim, Caval, Goloviștea, Obrateanu, Lumina, Roșu, Tâtaru-mare, Tâtaru-mic, Topolnița). Covurluiu (Lacurile Brateșul și Covurluiu), Ialomița (Lacul cel Mare, Lacurile Cobul, Cobâlcic, Șerban, Ulm, Lunguleț, Boian, Călârași, Ialomița, Ilfov (Lacurile Gréca-Mostiștea, Caldărușani, Snagov), Dolj (Lacurile Popi și Ne-deia), Romanați (Lacul Potelului), Vlașca (Lacul Mair), Teleorman (Lacul Suhaiu). Afară de lacurile naturale țera noastră posedă o mulțime de eleștae séu iazuri artificiale, pline cu pește. Nivelul schimbator al lacurilor și eleștaelor cu ape dulci înlesnește nașterea efluviilor palustre. Lacurile sârate : Lacul-sarat, Amara, Balta-Albă, Hagighiol, Batog, Fundata, Ianca, Gighiera nu exercită o acțiune malarică analogă cu apele stătătore dulci.

Șesul Prutului este asemenea acoperit de mlăștini și de bălți, mai ales partea inferiôră a cursului lui Albia Siretului, situată cu 100 metri mai sus de cât albia Prutului, este un focar malaric mai slab de cât cea din urmă.

Marea Neagră udă o parte din teritoriul României și influențesă asemenea clima patriei nôstre. Acțiunea întăritore și aseptică a atmosferei maritime este datorită purității ei însemnate, lipsei emanațiunilor solului infectat de ômeni și de animale.

Clima.

Clima României a fost descrisă deja în timpurile clasicității latine de Ovidiu, în secolul trecut de Prințul D. Cantemir și de St. J. Raicevich. În secolul curent s'aũ pu-

blicat rezultatele primelor cercetări meteorologice de N. Sutzó din Iași în anul 1839, de C. Davila de la anul 1858 încóce, apoi de d. P. S. Aurelian, de Comisia europeană a Dunării și în fine de la 1884 în cóce de colegul nostru d. St. C. Hepites, Directorul Institutului central de Meteorologie, de la care am împrumutat datele relative la temperatura atmosferei și la presiunea barometrică.

România are o climă continentală, astăđi ea nu este nici atât de aspră precum a descris'o în timpurile clasice Ovidiú, nici atât de excesivă, de extremă, precum aú arătat'o în timpul modern diferiții geografi străini. În acele timpuri când Ovidiú a petrecut la malul Istrului și la țărmurile Pontului Euxin, clima acestor regiuni era mai puțin dulce decât astăđi și tăierea succesivă a pădurilor, care aú acoperit nu numai partea muntósă a Daciei ci și tóte câmpiile între Dunăre și între Carpați, a modificat asprimele temperaturii. Clima României nu este excesivă, cu tóte că véra noastră este fórte caldă, iérna fórte rece, n'avem acea trecere imediată de la iérna spre vérá care caracterisésă climatele extreme, ci după iérna vine la noi o primáveră scurta, după vérá o tómnă mai lungă. În Dobrogea iérna este mai scurtă și mai puțin aspră de cât dincóce de Dunăre și această împrejurare face pe păstorii din Transilvania, ca să iernese cu vitele lor în județele transdaniubiene.

În general apusul continentului Europei are o climă mai caldă de cât răsăritul, clima apusului, din cauza cóstelor maritime fórte dezvoltate, este supusă acțiunii moderatóre a oceanului Atlantic, încăldít prin curentul de apă caldă care curge de la Antile spre cóstele Europei. Pentru demonstrarea acestui fapt vom trage pe harta Europei o linie care represintă limita culturii viței. Marginea nor-

dică a regiunilor vinicole se află în Prusia renană la Bonn, aprópe de gradul al 51-lea al latitudinei nordice, în Boemia la gradul al 50-lea, în Ungaria la gradul 49-lea, în România (județul Botoșani) la gradul al 48-lea, în Rusia la gradul al 46-lea al latitudinei nordice. România se află pe aceeași latitudine geografică ca Italia superiőră, București pe aceeași latitudine geografică ca Bologna și Modena, Focșani ca Veneția, Bărladul ca Udine, și cu tóte acestea ce diferență mare există între iěrnă caldă a Italiei superiőre, încăldítă prin vinturile care vin de la Marea Mediterană, și între iěrna severă a României, înăspirată prin vinturile reci ce vin din Rusia, de vreme ce Balcanii resfring puterea vinturilor calde ce vin de la miađă-đi.

La București presiunea barometrică medie este de 754.12 milimetri, maximum presiunii, înregistrat la Februarie 1886 a fost de 776.6 milimetri, minimum în Martie 1886 de 733.3 milimetri.

Tensiunea medie anuală a vaporilor de apă variesă între 7.2 (1887) și 7.9 (1885); umeđela relativă a atmosferei între 71.5 (1887) și 76 (1885 și 1886).

În România temperatura medie a atmosferei este de $+10^{\circ}61$ C., temperatura medie a lunii Ianuarie de $-3^{\circ}71$ a lunii Iulie de $+22^{\circ}09$ C.

Temperatura mijlocie a iernei este de	$-1^{\circ}18$.
a primăverii de	$+10^{\circ}28$.
a verii de	$+20^{\circ}96$.
a tómnii de	$+11^{\circ}60$.

Ca temperaturi extreme mijlocii a găsit d. St. Hepites pentru periodul de la 1885—1888, ca maxima mijlocie luna Iulie 1887 cu $+31^{\circ}07$ C., ca minima mijlocie luna Ianuarie 1888 cu $-14^{\circ}83$ C., ca temperatură maximă absolută $+40^{\circ}$ C. (25 August 1887), ca temperatură minimă

absolută — 30°_5 C. (4 Ianuarie 1888); diferența între aceste din urmă temperaturi extreme absolute este de 70°_6 C.

Numărul zilelor de veră, adică a zilelor în care temperatura a ajuns sau a întrecut 25° C., este de 108 până la 130 zile pe an, ceea ce face în termen mediu 116 zile de veră pe an. Numărul zilelor de iernă, în care temperatura s'a menținut în tot cursul sub 0 grade, al zilelor cu îngheț, este în termen mediu de 110 pe an. Numărul zilelor senine este în termen mediu după Analele Institutului de Meteorologie al României de 60.3 pe an.

La București temperatura mijlocie a solului la adâncimea de 0^m_{30} este de 11°_5 C., cea mai mare de 26°_6 C., cea mai mică de -2°_3 C.; la adâncimea de 1^m_{20} temperatura mijlocie este de 11°_6 C., cea mai mare de 20°_4 C., cea mai mică de $+2^{\circ}_9$ C.

Cantitatea plôiei ce cade într'un an este în termen mediu de 627.8 milimetri, durata plôiei într'un an de 556 ore 37 minute.

Presiunea atmosferică este în termen mediu de 754.11, cea mai mare de 776.6, cea mai mică de 733.3 milimetri.

Direcțiunea predominantă a vântului este E.-N.-E., a crivățului, vînt rece, care bate mai cu sémă ierna de spre Rusia (de la est-nord-est) producînd scaderi însemnate ale temperaturii. Băltărețul, vînt căldicel și ploios, suflă despre Marea Megră, de spre sud-est. Austrul vînt cald vine de la miază-zi.

III.

Antropologia

După P. Broca *Antropologia* este studiul grupului uman, al raporturilor omului cu restul naturii organizate;

după A de Quatrefages Antropologia este istoria omului, istoria speciei umane și a raselor sêle. Antropologia, de și fundată în secolul trecut de Buffon și Blumenbach, este o știință nouă, tôte grupurile umane care locuiesc pe pămînt nu sunt de mult cunoscute, căci cunoștiința lor este subordonată cunoștiinței suprafeței globului terestru, adică completării științelor geografice și geologice care se săvêrșește în secolul nostru. Dintre cele trei ștudii principale din care se compune Antropologia : 1. determinarea situațiunei grupului uman în seria ființelor ; 2. cercetarea grupului uman în întregul sêu și 3. circumscrierea și clasificarea grupului uman, stabilirea de divisiuni și subdivisiuni, ne intereséza mai d'aprópe cel din urmă, care constituie Antropologia descriptivă sêu Ethnologia.

Diferitele varietăți ethnice presintă óre care diferențe anatomice, dintre care cele mai importante privesc scheletul capului și în special craniul și apoi înălțimea corpului.

Studiul antropologic al craniului uman, al locuinței creierilor, a fost început în secolul trecut de Daubenton (anul 1744) și apoi de Blumenbach (anul 1775) cu *cranioscopia* sêu *craniologia* descriptivă ; cel din urmă a clasificat craniile după aspectul ce presintă vêdute de sus și a constatat aproximativ prognatismul, eșirea arcadelor zygomatice și a frunței. La acéstă metodă Owen a adăogot examinarea bazei craniului, Prichard (1807) examenul profilului și al feței. Prichard a admis 3 specii de cranii : craniul oval, cel piramidal și cel prognat ; craniul oval coprinde tipul european. Prichard a dat numele de Proгнаți la acele rase umane, la care osul maxilar superior cu dinții superior merg oblic înainte și în jos, iar maxilarul inferior cu dinții inferior oblic înainte și în sus, apropiindu-se de forma de bot. Retzius a stabilit deosebirea între prognati și orthognati.

Antropologiiștii posteriori au căutat o basă exactă pentru împărțirea mai precisă a craniilor și au dat naștere *cranimetriei*, reîncepând măsurarea diferitelor părți ale craniului, exercitată deja în secolul trecut. La începutul ei craniometria nu s'a ocupat de măsurarea directă a cavității craniului, ci pentru comparațiunea formațiunii capului la diferite popoare, antropologiiștii s'au servit de *unghiurile cefalice*, unghiuri dobândite la măsurarea dezvoltării craniului și a feței. Anatomistul olandez P. Camper (1791) a fost cel d'ântâi care a măsurat *unghiul facial*, pentru a aprecia pozițiunea și dezvoltarea reciprocă a feței și a frunței. Unghiul facial al lui Camper era format la craniul, pus pe un plan orizontal, prin înclinațiunea liniei faciale, de la punctul cel mai eșit al glabelei spre marginea inferióră a incisivelor mediani.

Metodele de măsurare imperfecte ale lui Camper au fost însă perfecționate deja de Cuvier, de Geoffroi-Saint-Hilaire, apoi de H. Welker, C. Vogt, P. Broca, de Quatrefages și cei din urmă doi învățați au clasificat diferitele crani după raportul între unghiul cefalic al capului pe care 'l examinăm și al unui alt cap tip. Broca s'a mai servit de unghiul auricular sau auriculo-cranian : de la apertura auditivă externă, ca centru, se trag radii spre frunte, orbita bregma (virful capului), protuberanța occipitală externă și spina nasală, unghiurile ce aceste linii lasă între ele variésa la diferite rase. De Quatrefages a basat clasificățiunile séle pe unghiul parietal, unghiü format prin două linii tangente, trase spre punctele laterale cele mai eșite ale arcadelor zgomatice și spre suturile parieto-frontale.

O altă metodă mai rațională pentru clasificarea craniilor este cea a indicilor și în special a *indicelui cefalic*, care arătă raportul între lungimea și lărgimea craniului. În

dicele cefalic este raportul între diametrul transversal maximum și diametrul antero-posterior maximum după formula

$$\frac{D. tr. \times 100}{D. a. p.}$$

Retzius (în anul 1840) a fost fondatorul metodei de a studia elementele craniometrice după aceste indice, care metodă a fost în urmă perfecționată de Davis, Broca, Virchow, Ecker, Weisbach, Topinard și alții.

Retzius a împărțit rasele umane în dolichocefali (cu capul lung) și brachicefali (cu capul scurt). P. Broca a așezat între aceste două grupe pe mesaticefali cu forma mai puțin decisivă, mai târziu însă P. Broca și A. de Quatrefages au mai subîmpărțit pe dolichocefali și brachicefali, stabilind următoarele 5 grupe care și astăzi sunt adoptate ca normă :

Dolichocefali cu indicele cefalic până la 75 sau $\frac{3}{4}$ în raport cu lărgimea craniului ;

Sub-dolichocefali cu indicele cefalic de la 75.01 până la 77.77 sau $\frac{7}{9}$ în raport cu lărgimea craniului ;

Mesaticefali cu indicele cefalic de la 77.78 până la 80 sau $\frac{4}{5}$ în raport cu lărgimea craniului ;

Sub-brachicefali cu indicele cefalic de la 80.01 până la 83.33 sau $\frac{5}{6}$ în raport cu lărgimea craniului ;

Brachicefali cu indicele cefalic de la 83.34 și mai mult.

Giust. Nicolucci însă a împărțit craniile numai în dolichocefali cu indice cefalic mai mic de cât 750, orthocefali cu indice de 750 până la 799 și brachicefali de la 800 în sus.

Congresul internațional de Antropologie din anul 1886 a admis 9 categorii de indicii cefalice : 1. Dolichocefalia extremă 55.0—59.9 ; 2. Ultradolichocefalia 60.0—64.9 ; 3.

Hyperdolichocefalia 65.0—69.9; 4. Dolichocefalia 70.0—74.9; 5. Mesocefalia (Mesaticefalia) 75.0—79.9; 6. Brachycefalia 80.0—84.9; 8. Hyperbrachycefalia 90.0—94.9; 9. Brachycefalia extremă 95.0—99.9.

Grupul mesaticefalilor (după P. Broca și de Quatrefages) coprinde pe Mexicanii nu diformați, Românii, Gallo-Romanii, Normanzii din secolul XVII, Parisienii din secolul XIX, Malaii, Americanii meridionali nu diformați, Parisienii secolului XII, Americanii de nord, Francezii de nord din evul de bronz și Francesii din secolul XVI. Românii au un indice cefalic mediu de 78.31 milimetri, Parisienii de 79.00, Romanii vechi după Nicolucci de 78.5, Romanii moderni de 78.2.

Tipul mesaticefal este asemenea represintat în Rusia meridională, după cercetările d-lui Yantciuc din anul 1890 se găesc între Bieloruși 24 la sută mesaticefali, 57 la 100 brachycefali și sub-brachycefali și 19 la 100 dolicho- și sub-dolichocefali.

După Giustiniano Nicolucci Latiniile (din vechiul Latium) au fost dolichocefali precum sunt și astăzi, cu toate că Casteluccio di Sora a descris craniile latine preistorice feminine cu indice cefalic de 755 și însuși Nicolucci a constatat la unele craniile romane antice bărbătești indice cefalic de 917, la femești de 875 și la unele craniile romane moderne bărbătești de 892 și la femești de 835.

După Weisbach craniul român are indicele cefalic mediu de 828, după Kopernicki de 805, după Hovelouque de 840.

Țiganiile sunt sub-dolichocefali cu indicile cefalic de 75.28 după Weisbach, de 77.40 după Kopernicki, aproape ca Indiile (Hindouii) de 77.45 după Hovelouque; după Topinard ei se află la limita între mesaticefalie și sub-dolicho-

cefalie, sunt leptorhini și au o capacitate cerebrală mică. Bulgarii au după Kopernicki indicele cefalie de 76.60, după Broca «Slavii de la Dunăre», sunt asemenea sub-delichocefali, având însă indicele cefalic de 76.18, iar diferitele popoare ale Rusiei europene sunt sub brachycefale cu indicele cefalic de 82.81 milimetri.

Craniul dac a fost după Obedenaru dolichocephal. Două craniile găsite la Vodastra în Romanați într'un mormânt cu probabilitate dac, au fost presintate de repositatul nostru coleg Obedenaru societății antropologice din Paris, ele aveau indicele cefalic de 70.30 și 75.82 și oarecare asemănare cu craniul galic. Topinard le a măsurat în anul 1874, unul, craniu bărbătesc, avea indicele cefalic de 70.31, indicele vertical de 65.38, indicele facial de 68.61, indicele frontal de 71.11; cel-alt, craniu femeesc, indicele cefalic de 75.82, indicele vertical de 64.83, indicele frontal de 72.45, și indicele facial de 60.63.

Indicele vertical, indicele înălțimei craniului, dă raportul între diametrul vertical și diametrul antero-posterior maximum după formula

$$\frac{D. v. \times 100}{D. a. p.}$$

Indicele vertical al craniului român este după Weisbach 777, după Kopernicki 770; după Giust. Nicolucci indicele vertical al craniului roman antic bărbătesc variază între 660 și 791, acela al craniului roman antic femeesc între 706 și 774, indicele vertical al craniului roman modern bărbătesc între 785 și 812 și acela al craniului roman modern femeesc între 677 și 812.

Alți antropologiști care au examinat craniile române au găsit o lărgime temporală mai mare de cât Broca. În anul

1866 H. Welcker a descris craniul român ca sub-brachicefal; clasificările lui Herman Welcker (Kraniologische Mittheilungen 1866) erau atunci cele următoare:

Dolichocefali: Negri, Eskimosi, Neoegeptienii;

Sub-dolichocefali: Indii, Irlandesii;

Ortocefali: cu lărgimea temporală de 74—78 milimetrii, Romanii antici, Grecii antici, Swedii, Arabii, Englezii, Danesii, Țigani, Chinezii, Germanii de Nordwest, Neogrecii, Tătarii, Ebreii;

Sub-brachycefali: cu lărgimea temporală de 79—80 milimetri, Francesii, Italienii, Serbii, Polonii, Rușii, Germanii, Ruthenii, Magyarii și Românii;

Brachycefali: cu lărgimea temporală de 81—84 milimetri, Elvețienii, Slavonii, Croații, Turcii, Cechii, Laponezi.

În anul 1866 H. Welcker a atribuit dar craniului român dimensiuni mai mici de cât 20 de ani mai târziu, după ce examinase un număr mai mare de capete române. În anul 1866 D^{na} H. Welcker a indicat în primul volum al revistei «Archiv für Anthropologie» dimensiunile următoare:

la Romanii antici	lărgimea 74 ^{mm}	înălțimea 71 ^{mm}
la Spanioli	74	73
la greci antici	75	73.6
la Țigani	76.3	73.9
la Neogreci	77.1	74.7
la Ebrei	78.4	71.4
la Sârbi	78.8	76.3
la Italieni	78.8	75.3
la Francesii	79.5	75.3
la Maghiari	79.7	76.3
la Români	80	76.1

Apoi în anul 1886 d. H. Welcker găsește (Arch. für Anthropologie, XVI. Band, Braunschweig 1886), că craniul român are lărgimea temporală de 83.3 milimetri, craniul roman antic de 76.2, craniul neo-grec de 80.0, craniul serb de 81.0, cel italian de 81.7, craniul ebreu de 81.8, cel maghyar de 81.9, cel rus de 82, craniul slovac de 84.3 milimetri.

P. Broca dă *indicelui nasal* o importanță mai mare de cât indicelui cefalic. Indicele nasal este raportul între lărgimea scheletului nasului și între lărgimea măsurată de la sutura naso-frontală până la spina nasală. Limitele ei extreme se întind de la 35.71 până la 72.22. Broca a împărțit craniile după indicele nasal în trei grupe distincte: Leptorhinieni (lungnași) de la 42 până la 47, mesorhinieni de la 48 până la 52 și platyrhinieni (largi nași) de la 53 până la 58 și mai mult. Tóte rasele tipului caucasian sunt leptorhinieni. Români au după Broca indicele nasal de 46.80 ca și Parisienii, Bretonii, Bavaresii și Rușii.

O măsură de comparaținne mai exactă constă în evaluarea precisă a *capacității craniului* și chiar în cântărirea creierului prósplet, capacitatea craniului fiind cu atât mai mică cu cât rasa este mai inferióră. Deja în anul 1866 A. Weisbach a cântărit creerii unui număr însemnat de morți de diferite naționalități, între care și români din monarhia Austro-Ungară (Archiv für Anthropologie, I. Band, 1866). După Weisbach întreg creierul român cântărește în termin mediü 1326.58 grame, cerebrul în parte fără cerebel și anexele lui 1165.75 grame, de vreme ce creierul întreg magyar cântărește 1322.86 grame, iar fără cerebel 1165.89 grame; cerebrul întreg al slavilor de miază-đi 1305.14 grame, iar fără cerebel numai 1149.11 grame; creierul întreg de țigan de la 1197.59 până la 1265.33 grame,

și fără cerebel de la 1031.30 până la 1116.63 grame. Posedăm însă date mai exacte de la noi; de la anul 1886 până la 1891 d. Profesor Dr. A. Sutz și d. Dr. Demetrescu-Brăila au cântărit 352 creeri («Spitalul» 1891 No. 16). D-lor constată că la noi greutatea medie a creerilor sănătoși este de 1380 grame la bărbat, de 1250 grame la femeie. La diferite boale mintale această greutate scade proporțional cu gradul și cu durata bôlei. Ca în altă parte s'a constatat și la Mărcuța, că la alienațiuni simple, la cele mai ușoare bôle mintale greutatea creerului său nu scade sau că ea scade într'un mod neînsemnat; greutatea medie a creerilor găsită de dd. D-ri Sutz și Demetrescu-Brăila la diferitele forme ale smintirei sunt cele următoare:

la *Alienațiunea simplă*, la bărbați 1371 grame, la femei 1250 grame,

la *Maniile toxice*, la bărbați 1307 grame, la femei 1200 grame,

la *Demență*, la bărbați 1266 grame, la femei 1162 grame,

la *Mania nervoasă*, la bărbați 1247 grame, la femei 1120 grame,

la *Paralizia generală*, la bărbați 1241 grame, la femei 1118 grame,

la *Alienațiunea degenerativă*, la bărbați 1223 grame, la femei 1106 grame.

Nu este aci locul ca să vorbesc despre diferența greutateii a amândoror emisfere a creerului, constatată în alte părți și confirmată la Mărcuța, ea are un interes mai mare pentru fiziologie și patologie de cât pentru antropologia comparată.

Stereometria craniului său mensurațiunea capacității craniului a fost întrebuințată și de Broca și de Weis-

bach. Pentru această operațiune Broca s'a servit de umplerea cavității craniului cu substanțe moi care se întăresc curând, precum gyps și gelatină, cu lichide : cu apă, cu argint viū, cu substanțe solide : cu nisip, meiū, muștar, arpacaș, alice, care substanțe se pot în urmă măsura și cântări. P. Broca a găsit că alicele mai mici sunt materialul cel mai potrivit pentru stereometria craniului. Profesorul Benedikt din Viena introduce în craniū o bășică subțire de cauciuc pe care o umple cu apă cu presiune forte și măsoră cantitatea apei necesară spre a umple tot craniul. Craniul român are după Weisbach capacitatea mediă de 1478 centimetri cubi.

Dr. A. Weisbach a publicat în anul 1869 rezultatul studiilor asupra unui număr mai mare de crani de Români din monarhia austro-ungară. (Die Schädelform der Rumänen, Denkschriften der kais. Akademie der Wissenschaften). D-sa clasifică Românii între popoarele brachycefale mai pronunțate, alături cu Slavonii, Croații și Rutenii, iar Cechii, Slovaci, Polonii, Italienii de Nord, Magyarii, Germanii și Țigani ai capul mai îngust ; Sașii din Transilvania au craniul pronunțat dolichocephal. Din 40 crani române măsurate de Weisbach, 8 au fost dolichocefali, 24 brachycefali și 8 mesocefali. După d. Weisbach craniul român are caracterele următoare : cavitatea craniană de mărime medie, oșele capului de grosime medie, craniul are forma înalt-brachycephală pronunțată, puțin mai îngustă spre frunte și spre bază, bine boltită în direcțiune sagitală și coronală ; partea anterioară a capului este lată și scurtă, în direcțiunea sagitală tare boltită, cu protuberanțele, (boșele) frontale foarte depărtate una de alta ; oșele parietale sunt late, puțin boltite, cu protuberanțele creștetului depărtate de frunte depărtate una de alta, pereții laterali

lungi și plane. Baza craniului este lungă și lată, apertura ei cea mare (Foramen magnum) este foarte mare și cam rotundă, aperturile stylomastoidee sunt depărtate una de alta, iar aperturile ovale sunt apropiate una de alta. Fața (obrazul) are înălțimea mică, lățimea considerabilă, rădăcina nasului este asemenea lată, cavitățile oculare mici, puțin înalte, puțin profunde, choanele sunt mici, înguste, cerul gurei foarte lat, osul maxilar inferior este mic, cu curbătură puțin pronunțată, cu ramuri mici și late.

Dimensiunile stabilite în această lucrare minuțioasă a d-lui A. Weisbach sunt cele următoare: Capacitatea craniului român în etate de 20 până la 30 de ani, măsurată prin umplerea craniului cu griș, oscilază între 1261.43 și 1674.50 centimetri cubi, în termen mediu ea este de 1478.87 centimetri cubi; iar țiganii au capacitate medie de 1413.03 centimetri cubi, magyarii de 1437.31, slavonii de 1463.88, italienii de nord de 1501.02, germanii de 1501.86, czechii de 1515.61, rutenii de 1537.99 centimetri cubi. Este interesant a menționa aci și capacitatea medie a craniului român și grec după Nicolucci, care este la craniul roman antic de 1525, la cel român de astăzi de 1513 (în tabelele d-lui Nicolucci capacitatea craniului român antic variază de la 1283 până la 1825, ceea a craniului român modern de la 1206 până la 1720); la craniul grec antic de 1407, la Neo-greci de 1458 centimetri cubi.

Greutatea craniului român este după Weisbach în termen mediu de 576.87 grame, aproape egal cu craniul Rutenilor (579.66 grame) și al germanilor (576.87 grame), magyarii și diferite popoare slave au crani mai grele: Magyarii de 596.62 grame, Polonezii de 628.30 grame, Slovaci de 641.33, Cechii de 605.95 grame, Croații de 599.53 grame și Slovenii de 594.55 grame; iar Italienii de Nord

cu 525.74 grame și Țigani cu 517.59 grame au crani mai ușoare.

Circumferența craniului român variază între 493 și 531 milimetri, ea este în termin mediu de 511 milimetri, numai circumferența craniului Țiganilor (503 milimetri) și a Italianilor de Nord (508 milimetri) este mai mică, cea a Germanilor și a Slavilor din Austro-Ungaria (519) mai mare. Rușii au aceeași circumferință craniană ca Românii. După tabelele d-lui Nicolucci circumferența orizontală a craniului latin (roman) bărbătesc antic este de 500 până la 554, în termin mediu, de 532, circumferința celui antic femeesc de 490 până la 523, în termin mediu 505, circumferința craniului latin bărbătesc modern de 496 până la 536, în termin mediu de 523, cea a craniului feminin latin de astăzi de 465 până la 505, în termin mediu de 491. Lungimea craniului român este în termin mediu de 175 milimetri, întocmai ca la Italianii de Nord și Slavonii; Rutenii și Rușii au craniul cu puțin mai lung, 176 milimetri, Grecii din Epir mai scurt, după Nicolucci de 171 milimetri. Lățimea craniului român, în termin mediu de 145 milimetri, este aceeași ca la Slavonii, mai mare de cât la Italianii din Italia superioară, la Ruși (144 milimetri) și la Țigani (137 milimetri), mai mică de cât la Germani (146 milimetri). După Nicolucci lungimea (diametrul antero-posterior) al craniului latin antic bărbătesc este de 160 până la 200, în termin mediu 184, a celui feminin de 168 până la 183, în termin mediu 176, lungimea craniului român modern bărbătesc de 169 până la 200, în termin mediu 183, a celui femeesc modern de 162 până la 180, în termin mediu 173 milim. Lățimea craniului latin antic bărbătesc (diametrul bilateral) este după Nicolucci de 131 până la 160, în termin mediu de 144, lățimea celui antic femeesc de 128 până la 147,

în termin mediū 138, lățimea craniului roman modern bărbătesc de 132 până la 157, în termin mediū 143, lățimea craniului român modern femeesc de 123 până la 142, în termin mediū 135 milimetri.

Craniul român are înălțimea de la 128 până la 148 milimetri, în termin mediū de 136 milimetri ca și craniul rus, magyar, polon, slovac și croat, craniul rutean (139 milimetri) este mai înalt, craniul Italianilor din Italia superiōră (135 milimetri), mai scurt. După Nicolucci înălțimea (diametrul vertical) al craniului latin antic bărbătesc este 121 până la 148, în termin mediū 136, al celui femeesc 123 până la 136 în termin mediū 130, înălțimea craniului roman modern bărbătesc 124 până la 157 în termin mediū 134, a celui modern femeesc 120 până la 135, în termin mediū 127.

Reproducând în prescurtare rezultatele studiilor d-lui Weisbach, exprimăm totdeodată ōre care dubiu asupra clasificării corectă a craniilor examinate de d-sa în ceea ce privește naționalitate. Dacă întrebăm pe Țigani din țerile române despre naționalitatea lor, ei declară a fi români și între cei 40 soldați români ai căror cranii d. Weisbach a clasificat, nu după datele anatomice ci după matriculele lor militare, aū fost de sigur și țigani; craniul No. 16 din colecțiunea d-lui Weisbach pare a fi craniū de țigan, și astfel terminii medii ale diferiților dimensiuni anatomice suut pasibile de ōre-care modifițații.

D. dr. E. Schmidt (Kraniologische Untersuchungen 1880) a constatat asemenea în termin mediū volumul craniului la diferite popōre, acest volum este la Francesi de 1740, la Magyari de 1880, la Ruși de 1910, la Greci de 1980, la Români de 1940, la Italiani de 2020 centimetri

cubi. Diametrii interiori ai cavității craniului în termin mediu găsiți de d. dr. E. Schmidt sunt cei următori :

Magyari	milimetri :	lungime	116.2	lățim.	96.1	înălț.	87.5.
Ruși	„	„	115.9	„	95.0	„	89.1.
Greci	„	„	116.8	„	90.9	„	92.9.
Români	„	„	116.3	„	95.3	„	89.0.
Italieni	„	„	118.9	„	96.8	„	84.2.
Francesi	„	„	118.2	„	93.9	„	88.2.

Datele asupra volumului craniului găsite de d. dr. E. Schmidt sunt prea mari, mai toți cei l'alți antropologiști care au făcut măsurători identice au dobândit pentru toate popoarele un volum mai mic.

Craniul român are după Weisbach capacitatea de 1479, după Welker de 1416, după E. Schmid de 1940, după Schaafhausen de 1530 centimetri cubi ; craniul de țigan după Weisbach de 1451, după Welcker de 1285, după Kopernicki de 1385, după Schaathausen de 1328 centimetri cubi ; craniul magyar după Weisbach de 1462, după Welcker de 1348, după E. Schmidt de 1880 centimetri cubi ; craniul italian după Weisbach de 1507, după E. Schmidt de 2020, după Welcker de 1443, după Schaafhausen de 1486 centimetri cubi.

Caracterele antropologice ale craniului român stabilite de streini, une-ori după exemplare de origină dubioasă, trebuie să se mai controleze și la noi de către anumiști noștri, examinându-se și afinitatea craniului român modern cu craniul dac și cu craniul roman antic. Museul de anti-chități al Statului posedă un număr mic de cranii mai vechi, găsite de colegul nostru d. Gr. Tocilescu în județele Mehedinți și Constanța, care cranii n'au fost până astăzi măsurate și clasificate. Museul de Istorie naturală din Bu-

curești nu posedă craniile naturale și numai tipuri de gyps. În muzeul de Anatomie al facultății de medicină, care în primul rând ar trebui să dispună de o colecțiune craniologică sistematică, craniile nu sunt clasificate după origina etnică.

Craniologia în starea în care ea se află astăzi nu ne poate totdeauna servi ca instrument precis la clasificarea grupelor etnice din Europa modernă, pe de o parte n'a fost constatată totdeauna într'un mod cert origina craniilor examinate, iar pe de alta media dimensiunilor calculată după diferite exemplare nu este totdeauna expresia fidelă a tipului craniograf al unui neam. Acesta explică pentru ce unii antropologiști nu recunosc ca probată prin craniologie origina latină a Românilor.

Cel dintâiu dintre acești învățați este dr. Kopernicki, fost Profesor de Antropologie la Universitatea din Cracovia, care a scris deja în anul 1873 un memoriu intitulat: *Étude craniologique sur le formes des crânes roumains*; d-sa examinând 31 craniile, a găsit două tipuri de craniile române, un tip subbrachicefal, pe care îl consideră ca probabil autohton (Trac?) și un tip strein dolichocefal, amândouă tipurile împreună dau ca medie indicele cefalic de 805 și indicele vertical de 770, de vreme ce craniul latin vechiu și modern are după Nicolucci indicele cefalic de 781 și 782 (după Casteluccio di Sora cel antic de 755) și indicele vertical de 739 și 732. D. Kopernicki a fost mai mulți ani (1862—1866) Prosector de Anatomie și capul Museului de Anatomie al fostei școle naționale de medicină din București și i-a servit ca material pentru studiile d-sale probabil cadavrele omenești din sala de disecție a acelei școle, adică cadavrele omienilor fără căpătâiu, care nu sunt reclamate de nimeni, în general persoane de origină dubioasă care

aparțineau proletariatului capitalei. Este știut că tocmai populațiunea urbană nu și-a conservat cu puritate caracterul latin, că ea a fost adese-ori amestecată cu alte némuri și că numai locuitorii rurali, mai ales cei din locuri muntoase, au pastrat conformațiunea fizică a colonilor latini de care își trag origina.

Un alt antropologist care crede că origina latină a Românilor nu este probată, este d. Justinian Nicolucci; d-sa a emis asemenea această opinie deja în anul 1873 într'un memoriu important «Antropologia del Lazio» supus Academiei regale de științe din Roma. D. Nicolucci negă însă și origina romană a Francesilor, Spaniolilor și Portugezilor; în cât privește pe Italieni d. Nicolucci nu le recunoște tutulor latinitatea, ci numai locuitorilor vechiului Latium, adică celor din vecinătatea imediată a Romei. Cercetând diferite descrieri ale craniilor găsite împrejurul cetății eterne, aflăm între cele din timpurile preistorice ca și dintre cele moderne, pe lângă craniile dolichocefali și craniile brachicefali și ortocefali. Aceiași mare diferență care o găsim între craniul român și craniul latin antic, există și între craniul italian modern (cu excepția craniilor alese din împrejurimile Romei), și craniul roman antic din timpurile preistorice și din cele istorice. Dar chiar unele date numerice, publicate de d. Nicolucci și comparate cu cele găsite de alți învățați, confirmă rudenia între craniul român cu cel roman.

Indicele cefalic este după Nicolucci la craniul roman în termin mediu de 78.1, la craniul roman modern de 78.2; după Broca la craniul român de 78.3.

Capacitatea craniului latin antic barbătesc este după Nicolucci de 1525 centimetri cubi în termin mediu; cea a

craniului român bărbătesc de 1479 după Weisbach, de 1530 după Schaafhausen.

Ultimul cuvînt în această cestiune nu s'a zis de către cei în drept, Roma loquuta est, rămîne însă să vorbescă și anomiștii români. Zic anomiști, căci până astăzi universitățile noastre n'au catedre de antropologie ca alte universități mai vechi și museele noastre nu posed colecțiuni craniologice. Studiul craniologic cere multă stăruință, mult timp, multă răbdare și multe mijloce. Dacă intrăm spre exemplu în laboratorul de antropologie din Paris, fundat de P. Broca, suntem uimiți de arsenalul imponent de instrumente antropologice și în special de aparate craniometrice, indispensabile pentru asemenea cercetări. Dacă vizităm bogatele colecțiuni craniologice ale museului de antropologie din Berlin, suntem surprinși a mai găsi acolo mii de crani neclasificate, din cauză că personalul institutului nu este destul de numeros pentru ca să fi putut termina așezarea tuturilor craniilor la locul ce li se cuvine și bătrînul R. Virchow, căruia îi cerem dimensiunile maxime și minime ale craniului român din colecțiunile berlineze, răspunde fără sfială, că încă n'a terminat clasificarea craniilor și că nu se poate pronunța până ce n'a măsurat mai multe sutimi de crani de proveniența sigură. Virchow ca și Topinard și Collman n'au destulă încredere în clasificările ethnologice făcute până astăzi pe baze craniometrice. Museul de antropologie al Universității din Budapesta posedă colecțiuni de crani bogate și clasificate, dar actualul director al aceluși muzeu, d. Profesor Aurel Török, într'o carte voluminoasă apărută în anul 1890 (*Grundzüge einer systematischen Kranimetrie*), voește a proba, că cercetările craniometrice făcute până astăzi sunt fără de valoare, că craniometria modernă trebuie să se puie pe alte baze, ca

încă n'a venit timpul pentru clasificarea craniilor după origina etnică: că măsurarea a 4, 5 dimensiuni ale unui craniu nu sunt suficiente pentru ca să ne putem pronunța și că este de trebuință ca să examinăm la mii și mii de cranii câte 20 și 30 diferite dimensiuni.

În cât privește *caracterele exterioare ale capului roman*, le găsim exprimate la unele statui și monete din timpurile lui Marcu Antoniu, Juliu Cesar, S. Galbu, Vespasian și Traian, în profil capul lung, occiputul oblic, distanță mare între ochii și între partea superioară a nasului, forma caracteristică a nasului zis roman. Acest tip îl mai vedem astăzi în Italia, după W. Hiss în împrejurimile Romei și dacă îl căutăm la noi îl putem afla ici și colo în Oltenia, în județele Muscel, Putna, Némțu, Bacău, Ialomița, în Transilvania la Moți și Mocani, în satele din vecinătatea Sibiului.

Regretatul nostru amic și coleg Obedenaru a descris *caracterele antropologice ale Românilor* cum urmază: Înălțime mijlocie; craniul sferic, brachycefal sau subbrachycefal, occiputul larg; fața când rotundă, când ovală; fruntea lată, dreaptă; arcadele zygomatic puțin depărtate una de alta; maxilarul inferior puțin pronunțat; părul neted, în copilărie blond, în etate adultă castaniu până la negru; ochii mari, bruni; nasul drept sau aquilin, de lungime mijlocie, fără depresiune însemnată la rădăcină: buza superioară nu exagerată; bărbia scurtă, rotunzită, nici de cum angulară sau ascuțită. În județele de munte (Vâlcea, Gorj și Mehedinți), în Macedonia și în Epir se găsește un alt tip român: diametrul parietal și diametrul coronal al craniului foarte însemnat, bolta craniului turtită, fruntea lată în direcțiune transversală și scurtă de jos în sus; nasul aquilin, scurt.

Bulgarii prezintă un tip cu totul diferit de cel român, ei au fruntea îngustă în direcțiune transversală; arcadele

zygomatice prea depărtate una de alta ; ósele malare eșite, dinții eșiți spre înainte, buza superióră lungă și grósă, irisul albastru, cenușiu sau galben cenușiu.

Descendința, origina unei națiuni nu se pöte totdeuna bine determina după singurele caractere antropologice ; calitãțile fìsice, formațiunile tipice exteriöre dispar cu timpul prin amestecarea popórelor de diferite origini, din acéstã caúsã știința se serve la clasificarea ethnograficã, la precisarea originel unor popóre care nu se mai aflã în legãturã geograficã directã cu légãnul lor și de limba, de obiceiurile, de tradițiunile, de manifestațiunile comune ale vieței unui popor. Limba împreunã cu caracterele antropologice dau o bazã mai sigurã pentru recunóșterea originel unei națiuni.

Românii aparțin familiei indo-europene. națiunea romãnã s'a nãscut din coloniile romane, aduse în Dacia de Împëratul Traian și din restul Dacilor rëmași în țarã după desființarea regatului dacic. Cea mai mare parte din Daci furã omoriți, partea cea mai micã emigrarã după ce Dacia fu redusã în provincie romanã. În timpul nãvãlirilor în Romãnia a popórelor de altã originã (anul 225 pãnã la 1100) Românii s'aũ retras în Carpați și în Oltenia și după încetarea acestor invasiuni ei s'aũ coborît iar în câmpii pãnã la Dunãre, trecënd și dincolo de fluvii în actuala Dobrogea și Bulgaria. Ast-fel Românii s'aũ amestecat fôrte puțin cu nemurile strãine, care ocupaũ succesiv valea Dunãrii și o pãrãseaũ iarã după o ședere timpurã într'insa.

Pe lângã Români trãesc în țara ospitalierã a Românilor și *locuitori de alt neam*. În comunele rurale populația romãnã s'a amestecat mai puțin cu elemente strãine, în orașe și târguri s'aũ intrupat cu românii și un numër de strãini de religiune ortodoxã, de vreme ce alți locuitori

străini, de și inconjurați de Români, au conservat religiu-nea, moravurile și limba lor. Între locuitorii de alte origine menționăm ca mai numeroși pe cei următori :

Grecii au început a se așeza în țară pe la secolul al XV, ocupându-se cu comerțul. Mai târziu rânduirea Domnilor din Fanar a atras în țară un număr de familii bizantine și fanariote care s'au încuscrit cu locuitorii orașelor.

Bulgarii au trecut adese-ori Dunărea, atât în timpul resbelului între Ruși și Turci precum și după pacea de la Iași (1791) și cea de la Adrianopole (1829), parte din ei s'a retras în Bulgaria, altă parte s'a statornicit în țară și s'a românisit. În Dobrogea se află asemenea bulgari. Bulgarii ca și Tătarii aparțin grupului uralo altaic, ei nu sunt dar de origină slavă, au adoptat însă o limbă slavă.

Armenii au imigrat din Armenia în Moldova, în anii 1342 și 1606. Mai târziu au mai venit în țară armeni din Constantinopole. După N. Sutzo cei dintâi, așezați în țara de sus, vorbesc între ei limba armână, cei din urmă statorniciți în țara de jos, limba turcă. Bisericile armenesci cele mai vechi din Moldova sunt cea din Botoșani din anul 1350 și cea din Iași din anul 1395. În Muntenia armenii au venit mai târziu de cât în Moldova. Colegul nostru B. Petriceicu Hașdău în *Etymologicum Magnum Romaniae* zice, că în secolul XIII o colonie de armeni, goniți de Persii din Armenia, au venit în Țara-Românească și au înființat orașul Argeș, că ei au fost însă mai numeroși în Moldova, străbătuți acolo pe la finele evului mediu de prin părțile Cri-mului. Sigur este că la 1418 3000 de familii armenesti, alungate din patrie, se așezară în Moldova îndeletnicindu-se cu negoțul. În timpul actual numărul locuitorilor armeni

din tótă țara scade, parte din ei se romaniséză cu desăvir-
șire și nu se mai deosibesc de români.

Despre *Israeliți* zice N. Sutzó în anul 1849, că în epoce nu prea depărtate ei erau prea puțini la număr în țară, iar de la un timp încóce Evreii năvăliră în Moldova trași de securitate, toleranța și de îndemânările traiului ce le da țara. Mai cu sémă din Rusia și din Polonia austriacă ei s'aũ furișat în Moldova, fugênd de o parte de recrutație și de alta de neorinduelile Galiției. În Muntenia se află pe lângă israeliți leși, imigrați din Rusia și Galiția, și un număr mai mic de Israeliti spanioli, așezați de mai mult timp în țară; cei din urmă aũ fugit în secolul al XVI din Spania și Portugalia în Turcia, ca sa scape de persecuțiunile religioase și de acolo o parte din ei a imigrat în România. După Haquet (*Reisen in den Jahren 1788—1789*), Evreii goniți din Ungaria de Regele Ludovig în secolul al XIV, s'aũ așezat în Moldova, Muntenia și Basarabia.

Țigani, originari din India, aũ emigrat de acolo pe la finele secolului XIV și pe la începutul secolului XV; după ce Tamerlan cötropise India, órdele lor aũ cutreerat tótă Europa sub deosebite denumiri și parte din ei s'aũ așezat în România. În Moldova ca și în Muntenia țigani erau robi și treceau de la unul la altul prin vânzare și moștenire, proprietarii lor erau Statul, monastirile și particularii. În Moldova Țigani Statului și ai Monastirilor aũ fost emancipați în anul 1844, în Muntenia guvernul provisoriu din 1848 decretase emanciparea lor, dar după în-lăturarea Locotenenței domnești decretul a fost revocat, iar sub Domnitorul Barbu Știrbey aũ fost emancipați toți țigani prin rescumpêrare.

Ceangăii aũ venit din Transilvania și s'aũ așezat în partea apusênă a Moldovei. Dimitrie Cantemir-Vodă zice

despre ei în *Descriptio Moldaviae*, că în ținuturile despre munte, mai ales în ținutul Bacăului, sunt mulți supuși moldoveni catolici care i-a așezat acolo Ștefan-Voda, după ce a bătut pe Mathia regele unguresc și i-a împărțit pe la boerii săi. Într'o lucrare a d-lui Aladar Ballagi asupra Ungurilor din Moldova, reprodusă în *Buletinul Societății geografice Române* anul X, 1889, autorul arată, că ciangăii au început deja în secolul trecut a lua obiceiurile române, a socoti după calendarul Iulian, a adopta descântecile și credințele române. Ciangăii sunt astăzi în mare parte româniști, în resbelul din anul 1877—1878 ei s'au bătut ca adevărați români și mulți dintre ei au căzut în luptă pentru independența patriei. După Obedenaru ei au un tip mongoloid, ochi oblici, nasul cârn, arcadele zygomatiche eșite în afară, buzele groase, bărbia ascuțită.

Tătarii așezați în Dobrogea, sunt ca și Tătarii din Crimeea, de origină Uralo-Altaică.

Determinarea caracterilor fizice ale unui popor, are nu numai un scop pur științific ci și practic. Intre diferitele calități corporale care interesază mai d'apropo pe omul de stat, pe organisatorul militar, ocupă *aptitudinea militară* un loc însemnat și dar ne vom ocupa de dinsa.

Dintre toate criteriile aptitudinii pentru serviciul militar, *înălțimea corpului*, talia, este cel mai vechi, și antropologii moderni s'au servit de ea ca măsură de comparațiune a diferitelor rase și diferitelor popore. În literatura streină găsim date asupra taliei Românilor numai la A. de Quatrefages, după el Românii în general au înălțimea minimă de 1660, înălțimea maximă de 1780 milimetri, Românii din monarhia Austro-Ungară înălțimea minimă de 1635, înălțimea maximă de 1702 milimetri.

D. P. Topinard a găsit, că înălțimea medie a omului

este de 1^m65 până la 1^m70; după d-sa au talia înalta (mai înaltă de cât 1^m70), Scandinavii, Scoții, Englesii; înălțimea medie (1^m66 până la 1^m70) Irlandesii, Danesii, Belgii, Germanii, Românii, Rușii și Francesii; înălțimea mai mică de cât cea medie (de 1^m60 până la 1^m65) Maghiarii, Israeliții, Sicilianii, Finii; înălțimea mică (mai mică de cât de 1^m60) Laponii.

Înălțimea singură nu ne dă o măsură sigură a forței individului, ci numai în raport cu *circumferința coșului pieptului*; asupra acestui raport, în cât el privește poporul român, nu gusim nimic în literatura streină și datele ce posedăm despre circumferința toracică a popórelor streine nu se pot compara cu ale nóstre, fiind-că diferiți examinatori s'aú servit de diferite metode de măsurare.

Mai sigure de cât datele d-lor Topinard și Quatrefages despre înălțimea Românilor, sunt cele culese la noi cu ocazia alegerii recruților. Este natural că astă-đi, când tot cetățenul este soldat, când serviciul militar este obligatoriu pentru toți, înălțimea mică constituie numai în casuri excepționale un motiv de scutire de la acéstă datorie cetățenescă, înălțimea împreună cu perimetrul toracic ne dă însă un indiciu prețios pentru aprecierea constituțiunii.

La noi legea recrutațiunei a fost pusă în aplicare de la anul 1864, însă în cei d'întâiu 10 ani după promulgarea ei nu s'aú cules tóte datele statistice necesarii, care ar fi putut permite o apreciere justă a aptitudinii militare. În anul 1874 s'a măsurat pentru prima óra *capacitatea toracică* a recruților, însă numai într'un singur județ, în Prahova, unde amicul și colegul nostru, d. dr. Z. Petrescu, funcționa ca medic recrutaor. Numai de la anul 1884 Ministerul de resboiú publică pe fie-care an *Statistica generală a recrutației din tótă țara*, care statistică coprinde tóte da-

tele care ne interesază. Ne vom servi de cele din urmă din aceste publicațiuni. *Statistica medicală a recrutățiunei* pe anul 1888, București 1889, cea pe 1889 publicată în anul 1890 și cea pe anul 1890 publicată în anul 1891, ne arată că termenul mijlociu al înălțimei corpului (al taliei) recrutului român pe anul 1888 este de 164.59, pe anul 1889 de 165.15, pe anul 1890 de 165.10 centimetri, că termenul mediu al capacitații toracice a acestui recrut pe anul 1888 este de 85.80 centimetri, în anul 1889 de 85.81 centimetri, în anul 1890 de 85.33 centimetri, prin urmare perimetrul toracic reprezintă jumătatea înălțimei corpului plus 5 centimetri. Este un fapt admis în știință, că persoanele ale căror perimetru toracic nu întrece jumătatea înălțimei corpului cu 2 până la 4 centimetri sunt de constituție slabă, afară de cazul dacă scheletul lor se mai află în evoluțiune. Județele care dau cel mai mare număr de recruți cu dezvoltarea fizică mai perfectă de cât cea mijlocie (cu înălțimea corpului mai mare de cât 1 metru 64.59 centimetri și tot de odată cu circumferința toracică minimă mai mare de cât 85.80 centimetri) sunt: Mehedinți, Vâlcea, Dolj, Teleorman, Dâmbovița, Prahova, Buzău, Bacău și Némțu.

În anul 1888 dintr'un număr de 49516 recruți din totă țara 4696 sau 9.4⁰/₁₀₀ au avut perimetrul toracic de 86 centimetri, 22990 sau 46.4⁰/₁₀₀ au avut perimetrul toracic mai mic de cât de 86 centimetri și 21930 sau 44.2⁰/₁₀₀ au avut perimetrul toracic mai mare de cât de 86 centimetri. Din numărul total de 49516 recruți, numai 1484 sau 3⁰/₁₀₀ au avut perimetrul toracic mai mic de cât de 78 centimetri, număr pe care îl considerăm ca limita conformațiunei sănătoase și a dezvoltării normale a toracelui tinerilor de 21 ani.

Tot la recrutația anului 1888, din 49519 tineri 3552 sau 7.2⁰/0 au avut înălțimea corporală de 165 centimetri, 23974 sau 48.4⁰/0 au avut înălțime mai mică și 21990 sau 44.4⁰/0 au avut înălțimea mai mare de 165 centimetri.

În anul 1889 recrutația a dat aproape aceleași rezultate, din 49815 tineri examinați, au avut înălțimea de:

150 cm.	304	sau	0.6 ⁰ /0	din	suma	tinerilor	examinați.
151	364	»	0.7 ⁰ /0	»	»	»	»
152	502	»	1.0 ⁰ /0	»	»	»	»
153	603	»	1.2 ⁰ /0	»	»	»	»
154	747	»	1.4 ⁰ /0	»	»	»	»
155	1068	»	2.1 ⁰ /0	»	»	»	»
156	1219	»	2.4 ⁰ /0	»	»	»	»
157	1410	»	2.8 ⁰ /0	»	»	»	»
158	1777	»	3.5 ⁰ /0	»	»	»	»
159	2050	»	4.0 ⁰ /0	»	»	»	»
160	2867	»	5.7 ⁰ /0	»	»	»	»
161	2653	»	5.3 ⁰ /0	»	»	»	»
162	3023	»	6.0 ⁰ /0	»	»	»	»
163	2957	»	5.9 ⁰ /0	»	»	»	»
164	3032	»	6.0 ⁰ /0	»	»	»	»
165	3751	»	7.5 ⁰ /0	»	»	»	»
166	2902	»	5.8 ⁰ /0	»	»	»	»
167	2822	»	5.6 ⁰ /0	»	»	»	»
168	2591	»	5.2 ⁰ /0	»	»	»	»
169	2329	»	4.6 ⁰ /0	»	»	»	»
170	2480	»	4.9 ⁰ /0	»	»	»	»
171	1640	»	3.2 ⁰ /0	»	»	»	»
172	1433	»	2.7 ⁰ /0	»	»	»	»
173	1109	»	2.4 ⁰ /0	»	»	»	»
174	1027	»	2.0 ⁰ /0	»	»	»	»
175	875	»	1.7 ⁰ /0	»	»	»	»
176	512	»	1.0 ⁰ /0	»	»	»	»
177	346	»	0.6 ⁰ /0	»	»	»	»
178	275	»	0.5 ⁰ /0	»	»	»	»

179 cm.	186	saū	0.3 ⁰ /0	din	suma	tinerilor	examinați.
180	182	»	0.3 ⁰ /0	»	»	»	»
181	89	»	0.18 ⁰ /0	»	»	»	»

67⁰/0 din tinerii examinați au avut dar înălțimea de la 159 până la 170, înălțimea cea mai frecventă reprezentată a fost de 165 centimetri, găsită la 7.5⁰/0 din numărul total al tinerilor.

Circumferința toracică constatată la cei 49815 tineri examinați la recrutația anului 1889 a fost de :

76 centimetri	la	533	saū	la	1.0 ⁰ /0
77	»	728	»	»	1.4 ⁰ /0
78	»	1065	»	»	2.1 ⁰ /0
79	»	1116	»	»	2.2 ⁰ /0
80	»	2424	»	»	4.8 ⁰ /0
81	»	2147	»	»	4.3 ⁰ /0
82	»	3100	»	»	6.2 ⁰ /0
83	»	3267	»	»	6.5 ⁰ /0
84	»	4133	»	»	8.2 ⁰ /0
85	»	4125	»	»	8.2 ⁰ /0
86	»	4755	»	»	9.5 ⁰ /0
87	»	4121	»	»	8.2 ⁰ /0
88	»	4368	»	»	8.7 ⁰ /0
89	»	3336	»	»	6.6 ⁰ /0
90	»	3178	»	»	6.3 ⁰ /0
91	»	1980	»	»	3.9 ⁰ /0
92	»	1607	»	»	3.2 ⁰ /0
93	»	1086	»	»	2.1 ⁰ /0
94	»	788	»	»	1.5 ⁰ /0
95	»	467	»	»	0.9 ⁰ /0
96	»	307	»	»	0.6 ⁰ /0
97	»	176	»	»	0.3 ⁰ /0
98	»	110	»	»	0.2 ⁰ /0

În anul 1890, când numărul recruților era mai mare,

s'au mai imbunatãtit aceste proporþiuni ; din 52.309 tineri examinaþi, au avut înãlþimea de :

157 centimetri	1397	saũ	2.7 ⁰ /0
158	1839	„	3.3 ⁰ /0
159	2036	„	3.9 ⁰ /0
160	2933	„	5.6 ⁰ /0
161	2568	„	4.9 ⁰ /0
162	3078	„	5.9 ⁰ /0
163	2914	„	5.5 ⁰ /0
164	3223	„	6.1 ⁰ /0
165	3906	„	7.4 ⁰ /0
166	3095	„	6.0 ⁰ /0
167	3066	„	6.0 ⁰ /0
168	2954	„	5.6 ⁰ /0
169	2555	„	4.9 ⁰ /0
170	2701	„	5.1 ⁰ /0
171	1803	„	3.4 ⁰ /0
172	1576	„	3.0 ⁰ /0
173	1111	„	2.1 ⁰ /0
174	925	„	1.7 ⁰ /0
175	954	„	1.8 ⁰ /0
176	572	„	1.0 ⁰ /0
177	400	„	0.7 ⁰ /0
178	326	„	0.6 ⁰ /0
179	212	„	0.4 ⁰ /0
180	178	„	0.3 ⁰ /0
181	94	„	0.18 ⁰ /0

Circumferinþa toracicã constatã la recrutaþia anului 1890, la 52.309 tineri a fost de :

76 centimetri	la	694	persone	saũ	1.3 ⁰ /0
77	„	787	„	„	1.3 ⁰ /0
78	„	1229	„	„	2.3 ⁰ /0
79	„	1366	„	„	2.6 ⁰ /0
80	„	2414	„	„	4.6 ⁰ /0

81	centimetri	la	2527	persóne	său	$4.8^0/0$
82	"	"	3334	"	"	$6.3^0/0$
83	"	"	3476	"	"	$6.6^0/0$
84	"	"	4172	"	"	$8.0^0/0$
85	"	"	4514	"	"	$8.6^0/0$
86	"	"	4621	"	"	$9.0^0/0$
87	"	"	4400	"	"	$8.4^0/0$
88	"	"	4173	"	"	$8.0^0/0$
89	"	"	3693	"	"	$7.0^0/0$
90	"	"	3018	"	"	$5.7^0/0$
91	"	"	1970	"	"	$3.7^0/0$
92	"	"	1546	"	"	$2.9^0/0$
93	"	"	1047	"	"	$2.0^0/0$
94	"	"	738	"	"	$1.4^0/0$
95	"	"	474	"	"	$0.9^0/0$
96	"	"	285	"	"	$0.5^0/0$
97	"	"	145	"	"	$0.2^0/0$
98	"	"	98	"	"	$0.18^0/0$
99	"	"	60	"	"	$0.10^0/0$
100	"	"	47	"	"	$0.09^0/0$

O măsură precisă a constituției ne dă însă perimetrul toracic numai în raport cu înălțimea corpului și în această privință recrutarea anului 1889 ne arată, că acest raport este corect la majoritatea tinerilor examinați, căci cu înălțimea mai înaltă coincide în majoritatea casurilor și perimetrul toracic mai mare.

La înălțimea de 159 centimetri au avut perimetrul toracic de :

78	centimetri	63	tineri	din	2050
79	"	77	"	"	"
80	"	170	"	"	"
81	"	134	"	"	"
82	"	185	"	"	"

83 centimetri	182	tinere	din	2050
84	»	208	»	»
85	»	186	»	»
86	»	204	»	»
87	»	144	»	»
88	»	110	»	»
89	»	94	»	»
90	»	81	»	»

La înălțimea de 160 centimetri au avut perimetrul toracic de :

78 centimetri	82	tinere	din	2867
79	»	91	»	»
80	»	209	»	»
81	»	136	»	»
82	»	242	»	»
83	»	234	»	»
84	»	286	»	»
85	»	262	»	»
86	»	315	»	»
87	»	210	»	»
88	»	135	»	»
89	»	154	»	»
90	»	122	»	»

La înălțimea de 161 centimetri au avut perimetrul toracic de :

79 centimetri	61	tinere	din	2653
80	»	162	»	»
81	»	150	»	»
82	»	186	»	»
83	»	248	»	»
84	»	260	»	»
85	»	268	»	»
86	»	264	»	»

87 centimetri	212	tineri	din	2653
88	227	»	»	»
89	145	»	»	»
90	126	»	»	»

La înălțimea de 162 centimetri au avut perimetrul toracic de :

79 centimetri	58	tineri	din	3023
80	173	»	»	»
81	153	»	»	»
82	241	»	»	»
83	237	»	»	»
84	329	»	»	»
85	264	»	»	»
86	331	»	»	»
87	255	»	»	»
88	228	»	»	»
89	199	»	»	»
90	147	»	»	»

La înălțimea de 163 centimetri au avut perimetrul toracic de :

79 centimetri	65	tineri	din	2957
80	151	»	»	»
81	158	»	»	»
81	200	»	»	»
83	192	»	»	»
84	294	»	»	»
85	304	»	»	»
86	306	»	»	»
87	250	»	»	»
88	246	»	»	»
89	201	»	»	»
90	171	»	»	»
91	101	»	»	»

La înălțimea de 164 centimetri aũ avut perimetrul toracic de :

80 centimetri	121	tinere	din	3032
81	119	"	"	"
82	208	"	"	"
83	177	"	"	"
84	313	"	"	"
85	305	"	"	"
86	248	"	"	"
87	318	"	"	"
88	271	"	"	"
89	185	"	"	"
90	188	"	"	"
91	108	"	"	"

La înălțimea de 165 centimetri aũ avut perimetrul toracic de :

80 centimetri	160	tinere	din	3751
81	153	"	"	"
82	215	"	"	"
83	227	"	"	"
84	292	"	"	"
85	349	"	"	"
86	390	"	"	"
87	344	"	"	"
88	415	"	"	"
89	257	"	"	"
90	237	"	"	"
91	150	"	"	"
92	132	"	"	"

La înălțimea de 166 centimetri aũ avut perimetrul toracic de :

80 centimetri	97	tinere	din	2902
81	105	"	"	"
82	150	"	"	"

83 centimetri	176	tineri	din	2902
84	251	»	»	»
85	239	»	»	»
86	307	»	»	»
87	271	»	»	»
88	301	»	»	»
89	275	»	»	»
90	204	»	»	»
91	120	»	»	»
92	94	»	»	»

La înălțimea de 167 centimetri au avut perimetrul toracic de :

82 centimetri	139	tineri	din	2822
83	178	»	»	»
84	221	»	»	»
85	250	»	»	»
86	251	»	»	»
87	291	»	»	»
88	318	»	»	»
89	231	»	»	»
90	200	»	»	»
91	134	»	»	»
92	111	»	»	»
93	88	»	»	»
94	46	»	»	»

La înălțimea de 168 centimetri au avut perimetrul toracic de :

82 centimetri	109	tineri	din	2591
83	123	»	»	»
84	192	»	»	»
85	205	»	»	»
86	285	»	»	»
87	263	»	»	»
88	290	»	»	»

89 centimetri	227	tineri din	2591
90	201	»	»
91	152	»	»
92	105	»	»
93	68	»	»
94	59	»	»

La înălțimea de 169 centimetri au avut perimetrul toracic de :

82 centimetri	98	tineri din	2329
83	127	»	»
84	155	»	»
85	181	»	»
86	220	»	»
87	188	»	»
88	283	»	»
89	201	»	»
90	215	»	»
91	129	»	»
92	136	»	»
93	85	»	»
94	50	»	»

La înălțimea de 170 centimetri au avut perimetrul toracic de :

82 centimetri	84	tineri din	2480
83	123	»	»
84	146	»	»
85	178	»	»
86	222	»	»
87	218	»	»
88	278	»	»
89	234	»	»
90	214	»	»
91	136	»	»
92	153	»	»
93	91	»	»
94	81	»	»
95	36	»	»

La înălțimea de 171 centimetri au avut perimetrul toracic de :

82 centimetri	56 tineri	din	1640
83	75	»	»
84	97	»	»
85	84	»	»
86	143	»	»
87	168	»	»
88	183	»	»
89	144	»	»
90	164	»	»
91	124	»	»
91	97	»	»
93	55	»	»
94	63	»	»
95	30	»	»

La înălțimea de 172 centimetri au avut perimetrul toracic de :

82 centimetri	54 tineri	din	1433
83	40	»	»
84	72	»	»
85	95	»	»
86	123	»	»
87	124	»	»
88	171	»	»
89	119	»	»
90	155	»	»
91	112	»	»
92	88	»	»
93	70	»	»
94	50	»	»

La înălțimea de 173 centimetri au avut perimetrul toracic de :

83 centimetri	46 tineri	din	1109
84 „	51 „	„	„
85 „	70 „	„	„
86 „	90 „	„	„
87 „	83 „	„	„
88 „	101 „	„	„
89 „	101 „	„	„
90 „	124 „	„	„
91 „	83 „	„	„
92 „	73 „	„	„
93 „	79 „	„	„
94 „	37 „	„	„

La înălțimea de 174 centimetri au avut perimetrul toracic de :

84 centimetri	65 tineri	din	1027
85 „	58 „	„	„
86 „	81 „	„	„
87 „	96 „	„	„
88 „	96 „	„	„
89 „	122 „	„	„
90 „	107 „	„	„
91 „	78 „	„	„
92 „	57 „	„	„
93 „	46 „	„	„
94 „	36 „	„	„

La înălțimea de 175 centimetri au avut perimetrul toracic de :

85 centimetri	50 tineri	din	875
86 „	63 „	„	„
87 „	63 „	„	„
88 „	79 „	„	„
89 „	77 „	„	„
90 „	111 „	„	„

91 centimetri	67 tineri	din	875
92	»	49	» » »
93	»	40	» » »

La înălțimea de 176 centimetri au avut perimetrul toracic de :

85 centimetri	41 tineri	din	512
86	»	34	» » »
87	»	27	» » »
88	»	44	» » »
89	»	45	» » »
90	»	50	» » »
91	»	37	» » »
92	»	31	» » »
93	»	37	» » »

La înălțimea de 177 centimetri au avut perimetrul toracic de :

86 centimetri	21 tineri	din	346
87	»	18	» » »
88	»	35	» » »
89	»	35	» » »
90	»	41	» » »
91	»	29	» » »
92	»	32	» » »

La recrutația anului 1890 raportul între înălțimea corpului și între circumferința toracică exprimă și mai bine constituția forte a unui număr însemnat de tineri presințați. Nu reproducem însă datele numerice respective, după publicațiunea oficială, din cauza multor erori care s'au comis sau la adunarea sau la imprimarea lor.

Știința mai dispune de o altă măsură pentru determinarea forței fizice a omului, de *greutatea individului* în raport cu înălțimea corpului și cu circumferința toracică; nu

posedăm însă alte date statistice asupra greutateii Românilor de cât cele găsite de d. Dr. N. Soiu la cântărirea a 1300 recruți. La acești tineri scara greutateii se întindea de la 45 kilograme la perimetrul toracic de 74 centimetri, până la 78.5 kilograme la perimetrul toracic de 98 centimetri. Dintre învățații streini au examinat greutatea corpului în raport cu etatea de Quetelet, Hutschinson, Gould, W. S. Thomson, Bernstein, Bernaud, Shortt, nu putem însă întrebuința datele găsite, căci ele nu variază numai după rasa, ci și după igiena, ocupația, alimentația. Greutatea medie a corpului, găsită de învățații mai sus numiți, este cea următoare :

La Bavarezi.	65.5 kilograme
» Francezi.	64.9 »
» Negri.	64.9 »
» Englezi.	68.9 »
» Maghiari	60.7 »
» Români (probabil din Austro- Ungaria).	58.4 »
» Indienii din caste superioare	53.2 »
» , , , inferioare	48.7 »
» Caucasieni	50.0 »

Statistica recrutației nu ne dă însă o imagine absolută ci numai relativă a dezvoltării corporale și a forței fizice a populației, căci la etatea de 21 ani corpul nu este încă cu deservire format, creșterea unor organe nu se oprește tocmai la acea vîrstă, și nu numai la noi ci și în alte țări s'a constatat, că la un număr însemnat de ómeni scheletul se mai dezvoltă până la etatea de 25 de ani, și câte odată creșterea lui se oprește și mai târziu.

Unii antropologiști au măsurat lungimea extremităților,

crezând că rasele superioare au membrele mai scurte de cât cele inferioare; rezultatul acestor măsurători n'a confirmat așteptările, ele nu ne permit a basa pe ele o clasificare hierarhică a raselor. Dintre lucrările respective sunt mai complete cele ale expedițiunii științifice cu bastimentul austriac «Novara»; după darea de sēmă a acelei expedițiuni, lungimea extremității superioare este cea următoare :

La Germani	83.5	centimetri
» Slavi	86.8	»
» Români	88.3	»
» Chinezi	84.5	»
» Nicobari	83.8	»
» Javanezi	86.4	»
» Neo-Zelandezi	72.0	»
» Australieni	90.3	»

Asemenea nu putem face o concluziune din proporțiunea între lungimea mânei și cea a piciorului. D. P. Topinard a alcătuit o tabelă care coprinde măsurătoarea picioarelor și mânilor făcută de Gillebert d'Her court, Quetelet, Bourgarel, Weissbach (de la Novara), din care împrumutam datele următoare :

Negrii din Algeria	mâna 10.8,	piciorul 15.3	cm.
Arabii	» 11.1,	» 13.4	»
Belgii	» 11.3,	» 15.4	»
Germanii	» 12.2,	» 15.1	»
Slavii	» 12.7,	» 15.3	»
Românii	» 11.5,	» 14.8	»
Chinezii	» 12.8,	» 15.9	»
Nicobarienii	» 13.1,	» 16.2	»

In cei din urmă ani mai mulți antropologiști au exa-

minat culórea pèrului, a ochilor și a pielei la diferite popóre și la diferiți indiviði ai aceluí popor, la mai tóte popórele Europei s'aũ găsit pe lângă persóne brunete și alte blonde, dar pe alocurea s'a delimitat zona ocupată în majoritate de bruneți de cea a blonzilor. În Franța aceste cercetări aũ fost făcute de d. P. Topinard și resplátite de Institutul Franței (Academia de științe) cu premiul de statistica Montyon în anul 1890. În Norvegia Arbo și Faye aũ publicat o mică statistică despre colórea pèrului și a ochilor locuitorilor unei părți însemnate a acelei țeri. În Germania s'a făcut un recensiment mai minuțios al culorei ochilor, pèrului și a pielei în Marele Ducat de Bada, în anii 1886 până la 1891, de o comisiune specială care a însoțit comisiunile de recrutare, mergênd pe fie-care an într'o altă circumscripțiune. Pe lângă culórea ochilor, pèrului și a pielei acea comisiune a examinat și indicale cefalic al recruților și rezultatele acestor cercetări aũ fost de curând publicate de d. Otto Ammon. Noi nu posedăm pentru țara noastră un asemenea recensiment, știm numai că majoritatea Românilor din regatul român aũ pèrul castaniu, ochii căprui, că tipul blond este reprezentat numai printr'un număr relativ mic de persóne. Sperăm că această lacună va fi în curênd împlinită și că cu ocasiunea recrutațiunei se vor înregistra și la noi aceste date care aũ o importanță antropologică însemnată.

IV

Demografia

Vom studia numai acele părți ale demografiei care intră în cadrul geografiei medicale, care ne servă ca măsură

pentru aprecierea stării igienice și sanitare a populațiunei, lăsând unui alt coleg, mai special în materie sarcina a studia Demografia mai pe larg și independente de cestiunile medicale.

Cuvîntul «Demografie» a fost pentru prima oră întrebuințat de Achille Guillard în anul 1855, în cartea despre elementele statisticei umane sau ale Demografiei comparate.

Demografia este studiul colectivităților omenești, al populațiunilor, obiectul ei este cunoștința elementelor din care se compun aceste colectivități și a modului cum ele trăesc și se înmulțesc, a mișcării lor produse prin nașteri, căsătorii, decese și imigrațiuni. Instrumentul principal al Demografiei sunt cercetările statistice ale populațiunilor. Demografia n'are însă singurul scop a face socotela, a constata creșterea sau descreșterea unei populațiuni, ci pe lângă comptabilitatea sufletelor ea cercetază și calitățile fizice și morale ale elementelor care compun un popor. Obiectul Demografiei este vast, noi nu 'l vom desvolta în totă întinderea lui, ci vom studia numai, precum am arêtat mai sus, acea parte a Demografiei care intră în cadrul geografiei medicale și despre care am putut culege materialul necesar.

Basa demografiei este dar *statistică*, studiul numeric al faptelor sociale (E. Levasseur), știința care ne învață modul de a deduce legile succesiunii faptelor sociale din serie de numere omogene (Dufau).

Demografia cercetă datele statistice sub două puncte de vedere și Bertillon împarte dar Demografia în Demografia statistică și demografia dynamică. *Demografia statistică* analiză elementele care constituiesc populațiunea într'un moment dat și documentele de care ea se serve sunt numărările periodice, recensimentele executate într'o și dată.

Demografia dinamică studiază reînnoirile neîncetate produse prin nașteri și morți, prin căsătorii și prin migrațiuni, mișcările populațiilor prin care națiunile se mențin și documentele care le consultă demografia dinamică sunt registrele stării civile.

Demografia statistică

Recensamente statistice s'au făcut și în vechime, dar într'un mod foarte imperfect, într'un cerc restrâns și fără metodă. În Roma veche censorii au îndeplinit o lucrare statistică, când au înscris pe cetățeni în clase și centurii după rangul și după averea lor.

Cronicarii români ai secolelor XIV—XVII ne-au lăsat ore-cari însemnări statistice despre imposite, despre devastările făcute de Turci și de Tătari cu ocaziunea invaziunilor lor, despre victimele epidemiilor și despre emigrațiuni.

D. V. A. Urechia ne spune, că în țările române s'au făcut recensamente fiscale și militare a populațiunei deja în secolul al XV, că atunci țeranul, care era și soldat și se echipa pe propriul cont, plătea birul prin cislă, prin repartițiune aruncată pe comune, pe numărul locuitorilor și pe averea fie-căruia din ei; că sub Mihaiu-Vodă cel Vitez, după ce s'a introdus vecinătatea, (iobagia), visteria înființă catastif de vecinii fie-căruia, că visteria ținea asemenea catastif de toți slobozii, adică de colonii nooi primiți cu învoirea Domnului și cu pecetluitură domnască; că în secolele XVII și XVIII introducerea scutelnicilor a ocazionat înființarea de isvode ori statistice de scutelnici, pe numele fie-cărui boier ori monăstiri, că visteria mai ținea catastife de poslujnici de la monăstiri scutiți de bir, că din cea mai veche vreme breslele își țineau catastife nominale la mâna

starostelui breslei, că visteria avea asemenea listele breslașilor.

Pe la începutul secolului XVIII voevodul Dimitrie Cantemir a publicat ôre cari date asupra statisticeii populațiunei în cartea sa «*Descriptio Moldaviae*».

Pe la a doua jumătate a secolului XVIII găsim începutul unei statistice școlare, un recensiment al copiilor obligați a merge la șcôla Sf. Nicolae din Iași în timpul Mitropolitului Nichifor.

La finele secolului XVIII, sub Alexandru Ipsilante (1775) și sub N. Mavrogheni, s'aũ facut în Valachia catastifuri de birnici, scutelnici, mazili, boeri, meseriași, cu arătare de cei care pot purta arme. Visteria Muntenescă a făcut în anul 1820 o numărare a populațiunei, documentul rezultat din acea lucrare se află în biblioteca Academii Române, în secțiunea manuscriselor și colegul nostru d. V. A. Urechia a comunicat Academiei în ședința din 17 Martie 1887 o dare de semă despre acea statistică, care ne arătă importanța breslelor la eșirea țerii de sub domnia Fanarioților și ne dă cifra exactă a comersanților români și streini din țeră, fără a constata numărul total al locuitorilor țerii, ci numai acela al contribuabililor.

Din secolul trecut mai posedăm statistice asupra emigrațiunei și imigrațiunei, utilizate de N. Bălcescu și alți. La recensimentul făcut la 1471 în țera Românescă s'aũ numărat 147000 familii de contribuabili, în anul 1746 s'aũ constatat numai 70000, în anul 1757 de abia 35000 familii. Numai din județul Dolj emigrase 1500 dintr'o singură dată. Emigrațiunea continuă și în anul 1768. Pe la finele secolului XVIII țeranii apăsăți fugiră în Serbia, Bulgaria, Transilvania, Basarabia, Rusia. La începutul secolului curent emigrațiunea n'a încetat, în urma resbelului dintre Rusia și

Turcia până la 1812 țăranii au fugit din țară ca să scape de morțe și de asupririle fanarioților. Vaillant evaluează la 1 milion numărul celor emigrați, astfel că în țara Românească au rămas numai 120000, în Moldova numai 75000 familii de contribuabili, apoi ciurma a mai secerat 70000 persoane. În urma modificării dărilor prin Regulamentul organic, emigrația a crescut din nou. D. Ión Ghica arată că în anii 1832—1836 au emigrat în Serbia peste 40000 familii române, în Bulgaria un număr aproape egal, că peste 12000 familii de români din Transilvania așezați în țara de o jumătate de véc s'au întors în țara lor din cauza dărilor stabilite prin Regulamentul organic. Despre Moldova ne mai arată Koppa (citat de N. Sutz), că în anul 1777 Moldova avea 70000 birnici simpli (atunci Bucovina și Basarabia facea parte din Moldova). N. Sutz constată din documente oficiale, că în anul 1818 Moldova avea 85294 birnici simpli, 8866 mazili ruptași, 3014 neguțători, 29451 scutiți, totalul populației 618605, iar după Wilkinson Moldova era în anul 1821 locuită de 500000 suflete.

Atât recensimentele anterioare ale populației, precum și cele prescrise de Regulamentul organic aveau numai un scop militar sau fiscal, cu toate acestea catagrafiile făcute în virtutea prescripțiilor Regulamentului erau deja mai complete. Regulamentul nu ordonă numai ca pe fie-care an fie-care proprietar să alcătuiască o fôie de toate familiile ce locuiesc pe moșia sa, că în orașe și în târguri să se facă catagrafi analoge prin mahalale, cu însemnare de patentari, meșteșugari, călți, etc., ci și că văduve și cei ce sufer de patimi grele care nu-i lasă să muncască să se înscrie pe osebite fôie, ca în aceste catastife de catagrafi să se trecă și plugarii și muncitorii streini statorniciți în țară, afară de mocanii streini care vin toamna din țara nemțescă. D. Ión

Ghica ne spune, că primul recensiment regulamentar care s'a făcut în anul 1832 a dat o populațiune de 3¹/₂ milioane.

După d. P. S. Aurelian primul recensiment oficial mai complet s'a făcut în amândouă țerile surori ale României în anul 1844, care erau atunci locuite de 3578951 suflete. D. Ion Ghica mai dă în scrierile séle óre cari date asupra rezultatelor recensimentului din anul 1845. Mortalitatea locuitorilor era p'atunci însemnată, populația orașelor rămâne însă staționară din cauza imigrațiunei de la țeră, cu tóte acestea atât de mare era mortalitatea din comunele urbane, în cât în București, cu o populațiune de 120.000 suflete, morțile întreceau nașterile cu 1000 pe an.

Pentru Moldova în parte au fost publicate rezultatele recensimentelor statistice de prințul Nicolae Suțu în scrierea d-séle «Notions statistiques sur la Moldavie, Iassy 1849», tradusă în românește de d. Th. Codrescu în anul 1852. Lucrarea prințului Nicolae Suțu conține observațiuni meteorologice, statistica populațiunei, a școlilor, a comerțului, a crimelor și bugetele țerii. D-sa arată că în anul 1832 excedentul nașterilor după scăderea deceselor era de 10546 suflete, iar în anul 1833 excedentul morților după scăderea nașterilor de 137 suflete, că acest deficit al nașterilor a fost un fenomen izolat, căci anii următori până la 1840 inclusiv sporul nașterilor a oscilat între 7493 și 13642 suflete pe an.

Sub Cuza Vodă, înainte de unirea definitivă, se înființă câte un *biuroù statistic* în Iași sub direcțiunea lui Ion Ionescu (de la Bradu) și în București sub conducerea lui Dion. P. Marțian. Amândouă aceste biurouri aveau misiunea a organiza recensimentul general al populațiunei, care operațiune a fost executată în Moldova în timpul de la 1 August până la 31 Decembre 1859, în Muntenia de la 15 Noembre 1859 până la 15 Martie 1860. Recensimentul statistic nu

s'a facut într'un mod uniform in amândouă părțile țării, ci în Moldova formularele au fost mai numeroase, mai complicate prin felurite amănunte minuțioase, în Muntenia totă procedura era mai simplă. Cu toate acestea rezultatele acestei d'intâiu numerări metodice a locuitorilor României au fost satisfăcătoare, dând o imagine aproape fidelă a populației țării. În Moldova succesorii lui I. Ionescu în direcțiunea statistice, C. Negruzzi și D. Gusti, au publicat statistica populației, în Muntenia Dion. P. Marțian s'a însărcinat singur cu această lucrare și a terminat-o cu competența sa recunoscută. La 24 Ianuarie 1862 s'a săvârșit uniunea administrativă a amândorora Principate și la 15 August 1862 biuroul de statistică din Iași a fost întrunit cu acela din București într'o singură *Direcțiune statistică* condusă de regretatul Dion. P. Marțian până la 11 Iunie 1865, când mórtea a terminat zilele acestui neobosit învêțat. În acest scurt timp (1860—1865), Marțian a înavușit literatura cu publicațiuni statistice și economice de valóre însemnată și a represintat România într'un mod demn la al V-lea Congres internațional de statistica (Berlin, 1863), primul Congres statistic la care țera noastră a participat.

Dupe mórtea lui Marțian organizațiunea ce el dase serviciului de statistică fu cu totul schimbată. Raportorii statistice de județe au fost desființați și cu atribuțiunile lor au fost însărcinați secretarii consiliilor județene, deja împovarați cu alte lucrări. Pe la finele anului 1871 serviciul statistic a fost din nou organizat prin legea din 21 Noembrie 1871, în anul 1874 s'a mai creat un serviciu special de statistică la Direcțiunea generală a serviciului sanitar și în anul 1876 s'a înființat primul biurou municipal de statistică, acela al Capitalei. De la anii resbelului 1877—1878 serviciul central de statistică a fost redus la un simplu biurou.

De la anul 1863, România a mai fost represintată la toate Congresele internaționale de statistică, de la anul 1872 la adunările comisiunilor permanente ale acelor congrese, de la anul 1892 la lucrările Institutului internațional de statistică, din care face parte și un delegat român și n'a fost culpa delegaților trimiși la acele adunări, dacă primul recensiment general al populațiunei n'a fost urmat de altul mai complet, cu toate că delegații statului nostru au stăruit ca să pună în lucrare decisiunea Congresului, primită de mai toate cele-l'alte guverne, ca în fie-care deceniū, anume când milesimul anului se termină prin zero, să se numere regulat locuitorii din fie-care țără. Un așa recensiment este imperios necesar și din cauză, că teritoriul țării, după înstreinarea Basarabiei și după alipirea Dobrogei, nu mai este astă-đi același ca acum 30 ani.

Singurul progres cu care ne am ales în ultimul pătrat de secol în privința statisticeii, este înregistrarea corectă a nașterilor, căsătoriilor și deceselor, care în virtutea codului civil de la 1 Ianuarie 1865 au trecut de la preoți la primării (la oficerii stării civile). Resumatele acestor înregistrări ne permit ca să evaluăm creșterea numărului locuitorilor țării noastre provenită din excedentul nașterilor după scăderea deceselor, făcând abstracțiune de înmulțirea populațiunei provenită din excedentul persónelor imigrate după scăderea celor emigrate.

În anul 1844 România era locuită de 3578951, în anul 1854 de aproximativ 4.000.000 spflete, în anul 1859—1860 recensimentul a constatat că România are 4.421.961 locuitori. Domnu Ion Ghica, adunând cifrele publicate de Marțian în analele statistice, găsește că în anul 1860 România era locuită numai de 4.090.275 suflete și anume :

Din c6ce de Milcov, suflete :

agricultori	2.125.742
profesiuni libere	270.779
artisanii	127.955
comersanți	96.560
ovrei	5.312
	<hr/>
	2.626.348

Din colo de Milcov :

agricultori	1.120.958
populațiunea orașelor	218.102
ovrei	124.864
	<hr/>
	1.463.927

Și N. Sutzu a examinat în anul 1867 până la ce grad a fost exact resumatul recensimentului din 1859—1860, făcut de I. Petrescu colaboratorul lui Marțian (973.986 familii, 4.424.961 persoane). I. Petrescu a procedat pentru populațiunea Moldovei prin inducțiune, recensimentul din 1859 fiind greșit, d-sa a adăogat 28⁰/₀ și acesta este după N. Sutzu aproape de adevăr.

În anul 1885 Ministerul finanțelor a pus la cale facerea unui nou recensiment, în condițiuni cari nu puteau permite rezultate precise. După acel recensiment, România avea pe la începutul anului 1885 numai 4.648.123 suflete. D. Mich. A. Bădulescu a probat erorile aceluia recensiment și luând drept basă recensimentul din 1859—1860, adăogând excedentul nașterilor de la 1860 până la finele anului 1884 precum și excedentul imigrațiunei asupra emigrațiunei, pe anii 1861 până la 1865 inclusiv, scădënd populația Basarabiei și trecënd în locul ei numărul locuitorilor

Dobrogei, a constatat că pe la începutul anului 1885 România a fost locuită de 5.233.780 suflete.

D. M. A. Bădulescu n'a putut însuma în socotéla populațiunei excedentul real al imigrațiunei asupra emigrațiunei, ci numai cel aproximativ, după analogia anilor pentru care există o statistică a imigrațiunei și a emigrațiunei adică pentru anii 1861 și 1862 numai pentru Muntenia și pentru anii 1863 până la 1865 pentru totă țera. Acest excedent a fost :

în anul 1861 de	6496	persóne
„ „ 1862 „	11.679	„
„ „ 1862 „	14.850	„
„ „ 1864 „	24.389	„
„ „ 1865 „	23.813	„
	<u>81.227</u>	„

Dupé Ion Ghica (Convorbiri economice 1879) numărul imigranților, care se suie pe tot anul la 20.000 suflete, se compune din 10.000 români din Banat, Transilvania, Bucovina și Basarabia, 5000 israeliți, 3000 unguri și 2000 germani.

D. Dim. A. Sturdza (Europa, Rusia și România. București 1890) enumeră diferiți autori care în diferiți ani au constatat numărul locuitorilor actualului regat român cum urméza :

1844	dupé Aurelian	3.578.951	suflete
1854	„ „	4.000.000	„
1854	„ Almanachul de Gotha .	4.000.000	„
1857	„ Aurelian	4.424.961	„
1860	„ Recensimént	4.421.991	„
1861	„ Petrescu	4.424.961	„
1861	„ Lejean	4.025.000	„

1867	după Almanachul de Gotha .	3.864.848	suflete
1869	„ „ „	4.605.510	„
1870	Block	5.000.000	„
1874	Almanachul de Gotha .	5.073.000	„
1874	El. Reclus	5.234.000	„
1876	Em. Kretzulescu	5.073.000	„
1876	Obedenaru	4.300.000	„
1880	Minopric	5.376.000	„
1881	Almanachul de Gotha .	5.376.000	„
1881	Vogel	5.500.000	„
1883	Daniel	5.376.000	„
1883	Kolb	5.376.000	„
1889	Meyer	6.218.000	„
1889	„ „ „ „ „	5.500.000	„
1890	Hübner-Juraschek	5.000.000	„
1890	Almanachul de Gotha .	5.376.000	„

Spre complectarea acestei table vom adăoga, că după Anatol de Demidoff în anul 1837, Muntenia era locuită de 1.751.182 și Moldova de 1.002.605 suflete, că după N. Sutzu în anul 1849 țara era populată de 4.000.000 locuitori, din care 2.500.000 în Muntenia și 1.500.000 în Moldova, că tot după N. Sutzu în anul 1867 populația țării întregi a fost de 4.424.961 suflete, că în anul 1885 după recensimentul, făcut de Ministerul finanelor, țara a fost locuită de 4.648.123 suflete, dar după socotela d-lui M. A. Bădulescu, menționată mai sus, de 5.233.780 suflete și că după Almanachul de Gotha România avea în anul 1891 tot 5.376.000 suflete ca și în anul 1890, după Almanachul pe anul 1890, iar după acelaș Almanach pe anul 1892 aproximativ 5 milioane, că după statistica Direcțiunei generale a serviciului sanitar populația României a fost la 1

Ianuarie 1888 de 5.475.400, la 1 Ianuarie 1889 de 5.536.384 suflete, în fine că după statistica oficială a Ministerului de agricultură, industrie, comerciū și domenii (*Monitorul oficial*, No. 71, din 2 Iulie 1891) în anul 1890 populația țării întregi a fost de 5.044.723 suflete.

D. Dim. A. Sturdza a constatat, că în anul 1890 pentru Regatul român cifra minimală a populațiunei era de $6\frac{1}{2}$ milioane. D-sa a găsit acest număr nu numai prin adăogirea excedentului nașterilor la recensimentul general din anul 1860, ci și prin rolurile de contribuțiuni ale Ministerului de finanțe, înmulțind numărul contribuabililor cu 7 ; d-sa explică motivele acestei metode, prin faptul, că în roluri nu sunt coprinși capii de familie scutiți de dare personală, că scapă de înscriere multe persoane datore a plăti contribuția pentru căile de comunicațiune, și că este greșită metoda veche de a se înmulți numărul contribuabililor cu 5, pentru a avea cu aproximația populația întregă.

D. Dim. A. Sturdza reproduce și recensimentul contribuabililor țării întregi ; au fost înscriși în roluri :

in anul	1876	contribuabili	763.768
»	»	1881	» 789.569
»	»	1882	» 785.550
»	»	1883	» 768.790
»	»	1884	» 779.124
»	»	1885	» 770.298
»	»	1886	» 898.150
»	»	1887	» 835.996
»	»	1888	» 827.138
»	»	1889	» 824.137

Noi luăm de basă socotéla d-lui M. A. Bădulescu, produsă mai sus, după care în anul 1885 populațiunea țării întregi a fost de cel puțin 5.233.780 suflete. Adăo-

gând la numărul de 5.233.780 excedentul nașterilor, după scăderea deceselor pe anii 1885 până la 1 Ianuarie 1891, ni se prezintă cifra de cel puțin 5.586.769 ca numărul locuitorilor Regatului român pe la începutul anului 1890, de cel puțin 5.640.681 la începutul anului 1891. Această socotélă corespunde mai bine cu cerințele științei statistice.

Din populația țării locuiește aproape a cincea parte în orașe și 4 părți din 5 sunt agricultori. Din cei 4.424.961 locuitori ce avea țara în timpul recensimentului de la 1859—1860 781.179 persoane, constituind 172.060 familii, locuiau în orașe și 3.643.782, constituind 801.926 familii, în sate. Din 1000 capi de familie erau 702 agricultori. Pentru anul 1890 Ministerul agriculturii, comerțului, industriei și domeniilor a publicat în *Monitorul oficial*, No. 71, din 2 Iulie 1891, o tabelă statistică a compoziției populației României, după care totă țara era în anul 1890 populată de 5.044.723 suflete, din care 894.271 sau 17.7⁰/₁₀₀ ocupaū comunele urbane și 4.150.452 sau 82.3⁰/₁₀₀ comunele rurale.

După sex, populația se compunea în anul 1859—1860 din 2.276.558 bărbați și 2.184.403 femei, din câte 100 locuitori, erau dar 52 bărbați și 48 femei; această proporțiune de sexe nu este identică cu cea care observăm astăzi la nașteri, se nasc în totă țara din 100 copii câte 51.5 băeți și 48.5 fete.

Nu cunoștem bine elementele din care se compune astăzi populațiunea țării, știm numai de la recensimentul din anii 1859—60, că atunci din cei 4.424.961 locuitori ai României au fost *după religiune*:

Ortodoxi	4.198.662
Catolici	45.152

Protestanți	28.903
Armeni.	8.178
Lipoveni	8.375
Israeliti	134.168
Maometani	1.323

peste tot 226,099 suflete de alte religii de cât cea domnitore.

După naționalitate, s'a împărțit populația streină, constatată prin recensimentul anului 1859—60, în modul următor :

Austro-Ungari	28.136
Greci	9.545
Germani.	3.658
Englesi.	2.823
Ruși.	2.706
Turci	2.635
Francesi	1.142
Italieni.	167
Alte naționalități.	569
Total	51.381

Aceste date erau basate pe declarația ce locuitorii au făcut asupra naționalității lor și este sigur că un număr oarecare de locuitori streini au declarat a fi Români.

Recensimentul nu constată numărul Bulgarilor așezați în țară, rămași supuși streini, însumându-i împreună cu Albanesii și alți supuși otomani între «Turci», a căror număr era atunci de 2.635. Scădând din acest număr pe cei 1.323 maometani înscriși în tabela recensimentului după religie, rămân numai 1.312 supuși otomani creștini.

Ciangăii (Sécui sau Szekli catolici imigrați din Tran-

silvania) sunt așezați în județele Bacău și Roman. După o scrisoare a lui I. Ierney, membru Academiei maghiare, publicată de d. G. Baritz în «Părți alese din Istoria Transilvaniei», numărul Ciangăilor din Moldova ar fi fost în anul 1845 de 60.000; după Obedenaru numărul lor era în anul 1876 cu aproximație de 50.000. Observând extractele din registrele stării civile din județele Bacău și Roman, în care se nasc astăzi peste 2000 copii catolici, trebuie să recunoștem că chiar numărul Ciangăilor arătat de Obedenaru poate să fie exagerat, căci Ungurii au o natalitate care întrece 40 la 1000. După o statistică reprodusă în *Buletinul Societății geografice române*, anul VI, 1885, au fost pe atunci în județul Bacău, care coprinde cea mai mare parte din locuitorii catolici ai României, 26.427 catolici cu 55 biserici.

Italienii formează în județul Iași o mică colonie de aproape 200 familii.

Despre *Israeliti* ne arată recensimentul din anii 1859—60 că numărul lor a fost atunci de 134.168; d. Fr. Damé a afirmat în anul 1867 că se află în țară 400.000 Israeliti; d. E. Cretzulescu a evaluat numărul lor în anul 1873 cu 264.800 suflete. Pentru Moldova în parte d. T. Codrescu constată după acte oficiale, că în anul 1851 jidovii contribuabili au fost 13.183, iar în anul 1852, 17.083, că numărul lor total era în anul 1852 de 55.280.

Intre indigeni figurează aproape 300.000 Țigani emancipați prin rescumpărare.

Proporțiunea elementelor streine, chiar dacă era exactă cea indicată prin recensimentul din 1860, s'a modificat mult de atunci până astăzi, atât prin cedarea Basarabiei și incorporarea Dobrogei, precum și prin imigrațiunea neconte-

nită în România a locuitorilor de alt neam, și în fine prin natalitatea inegală locuitorilor de diferite naționalități.

După Elisée Réclus (*Nouvelle géographie universelle*, Paris 1876) populația României s'a compus în anul 1875 din elementele următoare :

Români.	4.460 000
Bulgari.	90.000
Ruși și alți slavi.	40.000
Unguri.	50.000
Țigani.	130.000
Evrei.	400.000
Armeni.	10.000
Streini : Austriaci.	30.000
» Greci	10.000
» Germani.	5.000
» Francesi.	1.500
» alții	6.000

În anul 1886, d. P. S. Aurelian în «Economia națională» a evaluat numărul locuitorilor streini cu aproximativ 600.000 din totalul de 5,200.600 locuitori ai țării, privind ca streini pe toți locuitorii care nu se bucură integral de toate drepturile politice. Proporțiunea elementelor streine este dar în populația României mai mare de cât în toate celelalte state ale Europei. După d. I. Rochard («La Dépopulation de la France». Paris, 1887), în Anglia din câte 1000 locuitori sunt 5 streini, în Germania 6, în Franța 27. Dacă socotéla d-lui Aurelian este exactă, atunci aũ fost în anul 1886 din câte 1000 locuitori ai României 115 streini.

În cât privește compoziția populațiunei Dobrogei după incorporarea ei, recensimentul oficial a constatat (P. S. Aurelian, «Țara noastră») că ea este locuită de :

	Jud. Constanța.	Jud. Tulcea.	Total.
Români	8.977	22.200	31.177
Bulgari	6.854	21.861	28.715
Turci	10.444	6.049	16.493
Lipoveni.	—	10.058	10.058
Tătari	3.595	2.945	6.540
Ruși	—	6.162	6.162
Greci	300	2.865	3.165
Germani.	—	2.417	2.471
Evrei	51	1.000	1.051
Armeni.	15	788	803
Diferiți.	—	308	308
	<u>30.236</u>	<u>76.707</u>	<u>106.943</u>

În anul 1883 d. dr. I. C. Drăgescu arată («Un pericol național», Ploești 1883), că singurul județ Constanța este populat de 77.500 suflete de naționalitățile următoare :

Români	27.600
Turci	13.500
Tătari	27.400
Greci.	2.800
Bulgari.	4.000
Armeni	539
Germani.	496
Ruși.	400
Evrei	525
Alte naționalități.	240
	<u>77.500</u>

Acastă înmulțire însemnată a populațiunii în timpul scurt de cinci ani se explică prin faptul, că în timpul resbelului în anii 1877—78 fugise o mulțime de locui-

tori din Dobrogea și că ei s'au întors succesiv, după ce acel teritoriū a trecut sub stăpânirea română. Musulmanii și Tătarii părăsise căminurile lor de frica serviciului armatei, și le-au ocupat din nou după ce au văduț stabilită o organizațiune regulată. Acești *Tătari Nogais*, de aceeași origină cu Tătarii din Crimea, neamestecați cu frații lor de sânge Osmanlii, sunt buni agricultori, dar n'au pierdut cu totul gustul cam nomad. Inmulțirea repede a populațiunii române din Dobrogea este o consecință a imigrațiunii locuitorilor români, cari așteptau să găsească dincolo de Dunăre mai lesne hrana lor de cât dincóce de fluviū, unde lupta pentru existență este mai grea.

Statistica oficială nu menționează secta *scopiților* (a origeniștilor sau mutilaților) de origină rusă; existența lor în țară este bine constatată, dar despre numărul lor nu posedăm date nici măcar aproximative. La gurile Dunării ei se ocupă cu pescăria, în București îi găsim între birjari. Ei sunt fanatici, fără familie, cu organizație cam comunistă. Comunitatea lor se recrutează atât prin imigrațiunea coreligionarilor lor persecutați în Rusia, precum și prin mutilarea persónelor născute în țară sau venite din altă parte.

Densitatea populațiunii. După N. Sutzū în anul 1849 venia în Moldova câte 766 locuitori de o leghe pătrată; leghea pătrată fiind de 1839 fálci, venia câte un suflet în Moldova pe 2.4 în Muntenia pe 2.3 fálci. În anul 1867 N. Sutzū a găsit ca în Muntenia vin pe leghea pătrată 648, în Moldova 837 inși, în termen mediū în totă România 742 suflete pe lega pătrată sau pe suflet 2.47 fálci, ori 3.5 hectare (1 falce = 1.42 hectare = 14.218 metri □).

Populația n'a fost și nici nu este împărțită într'un mod egal peste tóte județele. D. Ion Ionescu de la Brad a constat în anul 1866 (Agricultura română din județul Doro-

hoi), că în județul Dorohoiu vine 1 suflet pe $1\frac{3}{4}$ falce. N. Sutz, făcând în anul 1867 socotela densității populației pe județe, găsește populația cea mai mică în județele Ialomița, 216 suflete pe leghea pătrată și Brăila 221 suflete pe leghea pătrată; populațiunea cea mai mare în județele Ilfov cu 1350, Roman cu 1248, Putna cu 1172 și Iași cu 1149 suflete pe leghea pătrată.

În anul 1876 Obedenaru a evaluat densitatea populației cu 41 locuitori pe kilometru pătrat, în anul 1880 d. P. S. Aurelian cu 722 locuitori pe leghea pătrată.

După Almanachul de Gotha pe anul 1891 teritoriul României este, conform calculului planimetric executat de Institutul geografic din Gotha, de 129.947 kilometri pătrați, împărțind cu această cifră numărul locuitorilor țării care a fost la începutul anului 1891 de 5.640.681, vin dar în România la 1 kilometru pătrat câte 43.4 locuitori; (după almanachul de Gotha pe anul 1892 numai 38, căci el evaluează numărul locuitorilor României numai la 5 milioane).

Pentru comparațiune menționăm, că L. Bodio a evaluat în anul 1887 densitatea populației în diferite state ale Europei cum urmează: în Marea Britanie 119, în Olanda 133, în Belgia 201, în Franța 72, în Imperiul german 86, în Elveția 71, în Austro-Ungaria 59, în Portugalia 50, în Spania 34, în Italia 105, în Grecia 31, în Turcia Europeană 27, în Bulgaria și Rumelia 20, în Muntenegru 33, în Serbia 41, în România 41, în Suedia 11, în Norvegia 6, în Danemarca 15 locuitori de kilometru pătrat. Intr'o lucrare mai nouă, Atlas de géographie moderne par F. Schrader, F. Prudent et E. Anthoine. Paris 1890, găsim datele următoare: Belgia are câte 203, Anglia 120, Germania 87, Franța 71, Rusia europeană 16 locuitori de kilometru pătrat.

În timpul recensimântului din anul 1859—1860 totă țara avea 794.963 case, din care 104,272 prin orașe și 690.691 prin sate. În orașe locuiau într'o casă 7 persoane, iar în sate câte 5 persoane. Numărul locuitorilor care locuiesc câte o casă în parte și întinderea terenului ce ocupă câte o casă ne interesază din punctul de vedere sanitar, spre a putea judeca incapacitatea multor locuințe pentru numărul persoanelor care le ocupă, aglomerarea lor, dar posedăm în această privință date mai noi numai pentru orașul București din anul 1878, când s'a făcut un recensiment mai complet al proprietăților. Atunci București aveau 20.323 case locuite de 177,646 suflete, sau de câte 8.7 locuitori în fie-care casă. Fie-care proprietate urbană ocupa atunci în termen mediu 226 metri pătrați (edificiū cu curte și grădină), fie-care locuitor dăr dispune de 26 metri pătrați teren privat.

Demografia dinamică.

În timpurile trecute *natalitatea* era mai însemnată de cât astă-zi. Pe la finele secolului XVIII femeile din Moldova nașteau adese-ori 12, 15 pînă la 20 copii (Andr. Wolf 1780—1797). Cu toate acestea populațiunea s'a înmulțit numai încet, din cauza mortalității mari provenite din relele condițiuni economice, din asupririle ce au suferit locuitorii mai cu osebire sub Domnia Fanarioților. Décă într'un județ recolta era insuficientă, lipsa se acoperea foarte anevoe din produsul județelor vecine, căci caile de comunicațiune erau într'o stare foarte inapoiată. Tot Andr. Wolf, relatează despre fometea din Moldova din anii 1795—1796, o kilă de grâu care în timpii ordinari se vindea cu 4 până

la 5 lei, costa atunci 25 până la 30 lei, costul unei kile de porumb s'a suit de la 3 la 36 lei, a unei kile de meiuri de la 1 leu și jumătate la 20 lei, a unei kile de secară de la 3 lei la 24 lei, a unei kile de orz de la 3 lei la 16 lei.

După datele statistice despre populațiune, pe care le găsim în scrierea lui Anatol Demidoff, în anii 1832—1837 creșterea anuală a populațiunii prin nașteri era de aproape 10 la 1000 suflete.

Din statistica populațiunii Moldovei a Prințului Nic. Suțu pe anii 1832—1840 resulta, că numai în anul 1833 decesele au întrecut nașterile cu 137, iar în cei-l-alți 8 ani din acel period nașterile au covârșit decesele cu câte 7943 până la 13642 suflete.

De la anul 1860 încó posedăm o statistică oficială a mișcării populațiunii mai precisă ; până la anul 1878 (res-belul româno-turc) se mai înregistrează câte un an rău, când nașterile lasă un deficit.

In anul	1866	acest deficit a fost de	27418	suflete
„ „	1873	„ „ „ „ „	227	„
„ „	1874	„ „ „ „ „	2805	„
„ „	1877	„ „ „ „ „	583	„

d'atuncea creșterea lentă der regulată a populațiunii prin nașteri n'a mai fost întreruptă și excedentul anual al nașterilor după scăderea deceselor a fost în :

anul	1879	de	35633	suflete
„	1880	„	8014	„
„	1881	„	68614	„
„	1882	„	56809	„
„	1883	„	80232	„
„	1884	„	77605	„
„	1885	„	89767	„

anul	1886	de	78081	suflete
›	1887	›	53804	›
›	1888	›	60984	›
›	1889	›	70353	›
›	1890	›	43710	›

În anul 1889 populațiunea totală a României, calculată la 1 Ianuarie 1889 cu 5.516.407 suflete, a avut 213.222 nașteri séu 38.6 la câte 1000 de locuitori, din cei 213.222 copii născuți vii 196.450 séu 92.1⁰/₀ au fost din părinți orthodoxi; numărul deceselor a fost în anul 1889 de 142.869 séu de 25.9 la câte 1000 locuitori, din aceste 142.869 persoane decedate au fost 131.734 séu 92.2⁰/₀ de religieune orthodoxă. Numărul locuitorilor țerii a crescut dér prin nașteri în anul 1889 cu 70.353 suflete séu cu 12.7 la câte 1000 de locuitori. Numărul căsătoriilor din totă țeră a fost în anul 1889 de 41.122 (de 82244 căsătoriți) séu 7.4 căsătorii (14.9 căsătoriți) la câte 1000 de locuitori din care 94.23⁰/₀ căsătorii orthodoxe.

În anul 1890 populația totală a statului român, calculată la 1 Ianuarie 1890 cu 5.586.769 suflete a avut 204.482 nașteri sau 36.6 la câte 1000 de locuitori; din cei 204482 copii născuți vii 187.918 séu 96.6⁰/₀ au fost din părinții ortodoxi; numărul deceselor a fost în anul 1890 de 150772 séu de 28,7 la câte 1000 de locuitori, din cele 150.772 persoane încetate din viață 139.063 séu 92.2⁰/₀ au fost de lege ortodoxă. Numărul locuitorilor țerii a crescut dér prin nașteri după scăderea deceselor numai cu 53.710 suflete séu cu câte 9.6 suflete la 1000 de locuitori. Numărul căsătoriilor săvârșite în totă țeră în anul 1890 a fost de 38.647 (77.294 căsătoriți) séu 6.9 căsătorii (13.8 căsătorii) la câte 1000 de locuitori, din care 36.412 căsătorii séu 94.2⁰/₀ ortodoxe.

Numărul nașterilor a crescut într'o proporțiune considerabilă de la anul 1883 în cõce; de la anul 1870 pină la anul 1882 numărul anual al nașterilor a fluctuat între 139.084 (a. 1872) și 192.004 (a. 1881), iar în anii 1883 pină la 1890 între 201.413 (a. 1884) și 219658 (a. 1888). Este natural că înmulțirea nașterilor a tras după sine și înmulțirea deceselor, cele din urmă aũ crescut însă într'o proporțiune mai slabă de cât nașterile, ast-fel că nașterile aũ dat de la anul 1883 în cõce un excedent insemnat. Mortalitatea cea mai mare de la anul 1870 până astă-đi, a dat'o anul 1880 cu 163.226 decese, d'atunci mortalitatea anuală a fluctuat între 123.390 (a. 1881) și 158.674 (a. 1888).

Décã facem comparațiune între natalitatea populațiunei României, care în anul 1888 a fost de 40.6, în anul 1889 de 38.6, în anul 1890 de 36.6 suflete la 1000, și între natalitatea din alte state, găsim natalitate mai mare în Ungaria cu 42.8, în Austria cu 39.7, în Spania cu 39.3, în Italia cu 37.1 nașteri pe an la câte 1000 locuitori (dupě general Registrar al Angliei pentru anul 1884 și d. Levasseur pentru anul 1890); o naționalitate mai mică în Olanda cu 36.2, în Anglia cu 35.3, în Imperiul german cu 35.1, în Belgia cu 31.8, în Danemarca cu 31.3, în Suedia cu 30.9, în Norvegia cu 30.8, în Elveția cu 30.6, în Franța cu 25.9 nașteri la câte 1000 locuitori.

Mortalitatea populațiunei României a fost în anul 1888 de 29.3, în anul 1889 de 25.9, în anul 1890 de 28.7 la câte 1000 locuitori. O mortalitate mai mare o aũ numai Ungaria cu 38.7, Austria cu 31.1, Italia cu 30.0 decese la câte 1000 locuitori. O mortalitate mai mică de cât noi aũ: Imperiul german cu 26.8, Olanda cu 24.6, Elveția cu 23.6, Belgia cu 28.8, Anglia cu 21.9, Franța cu 21.6, Dane-

marca cu 19.7, Suedia cu 19.2 și Norvegia cu 16.9 decese la câte 1000 de suflete.

În România excedentul nașterilor după scăderea deceselor, creșterea populației prin nașteri a fost în anul 1888 de 60.984 suflete séu de 11.2 la 1000 locuitori, la acest spor ortodoxii aũ participat cu 56.577 suflete séu cu 92.7⁰/₀; în anul 1889 excedentul a fost de 70.353 suflete séu de 12.7, la câte 1000 locuitori, ortodoxii s'aũ înmulțit în anul 1889 cu 64.719 suflete séu cu 92⁰/₀ din totalul sporului; în anul 1890 excedentul nașterilor a fost de 53.710 suflete, séu de 9.6 la 1000 locuitori, ortodoxii în parte aũ participat la acéstă creștere cu 48,855 suflete séu cu 90.9⁰/₀. Acest excedent este destul de mare în comparațiune cu alte state ale Europei. D. Levasseur a alcătuit în anul 1890 următoarea tabelă a excedentului anual al nașterilor după scăderea deceselor:

Norvegia	13.9	la	1000	suflete
Marea Britanie	13.4	»	»	»
Imperiul german	12.3	»	»	»
Suedia	11.7	»	»	»
Olanda	11.6	»	»	»
Danemarca	11.5	»	»	»
Spania	9.6	»	»	»
Belgia	9.0	»	»	»
Austria	8.6	»	»	»
Italia	7.1	»	»	»
Elveția	7.0	»	»	»
Ungaria	4.1	»	»	»
Franța	2.3	»	»	»

Numărul căsătoriilor înregistrate în totă țera a fost în anul 1888 de 38.336 séu 7 căsătorii (14 căsătoriți) la câte

1000 locuitori, din care 36.332 s'eu 94.7⁰/₀ căsătorii ortodoxe, în anul 1889 de 41.122 s'eu 7.4 la 1000 locuitori din care 38.748 s'eu 93.9⁰/₀ căsătorii ortodoxe, în anul 1890 s'au celebrat în totă țera 38.647 căsătorii s'eu 6.9 la câte 1000 locuitori din care 36.412 s'eu 94.2⁰/₀ căsătorii ortodoxe. Numărul anual al căsătoriilor înregistrate a crescut de la resbelul din 1877—1878 în coace într'un mod considerabil, în anii 1870 până la 1877 el fluctueasă între 28.010 (a. 1870) și 35.872 (a. 1872), imediat după resbel în anul 1879 el s'a suit de o dată la 46.484, în anul 1883 la 47.206 și a scădut iar în anii următori oscilând între 38.336 (a. 1888) și 41.122 (a. 1889). Numărul căsătoriilor înregistrate la noi este mic în comparațiune cu alte state. Nu posedăm statistica concubinatelor, ele sunt însă numeroase în multe comune rurale și urbane.

În anul 1886 d. L. Bodio, învățatul director al oficiului central de statistică a Regatului Italiei, a publicat tabela următoare a căsătoriilor din toată Europa, calculat după un period de 19 ani:

Irlanda	4.77	căsătorii pe an la câte 1000 loc.
Grecia	6.11	» » » » » » » »
Elveția	6.52	» » » » » » » »
România	6.64	» » » » » » » »
Norvegia	6.87	» » » » » » » »
Scotia	7.15	» » » » » » » »
Belgia	7.15	» » » » » » » »
Spania	7.32	» » » » » » » »
Alsacia-Lorena . . .	7.33	» » » » » » » »
Italia	7.71	» » » » » » » »
Franța	7.79	» » » » » » » »
Danemarca	7.80	» » » » » » » »

Olanda	7.99	căsătorii pe an la câte 1000 loc.
Anglia	8.08	» » » » » » » »
Ducatul de Bada	8.16	» » » » » » » »
Württemberg	8.28	» » » » » » » »
Bavaria	8.42	» » » » » » » »
Austria	8.52	» » » » » » » »
Prusia	8.61	» » » » » » » »
Saxa	9.23	» » » » » » » »
Rusia	9.41	» » » » » » » »
Ungaria cu Transil-		
vania	10.30	» » » » » » » »
Croația și Slavonia	10.62	» » » » » » » »
Serbia	12.41	» » » » » » » »

Am expus până aci mișcarea populației întregi a României. Dacă o examinăm însă în parte pentru *populația urbană și pentru cea rurală*, constatăm că cea din urmă se înmulțește în condițiuni corecte, că cea urbana amestecată cu elemente streine, crește prin nașteri în proporțiuni slabe și prezintă pe alocurea chiar un deficit al nașterilor la români.

Luăm de exemplu anul 1890, pentru care cunoștem cu aproximație proporțiunea între populația urbană și cea rurală din Monitorul oficial No. 71 din 2 Martie 1891, unde populația țerii întregi este evaluată cu 5044723 suflete, din care 894271 locuiesc în comune urbane și 4150452 în comune rurale.

În anul 1890 numărul căsătoriilor a fost în comunele urbane de 5558 sau de 6.2 la câte 1000 locuitori, iar în comunele rurale de 33089 sau 7.9 la câte 1000 de locuitori (în anul 1889 s'a înregistrat în comunele urbane 5651, în cele rurale 35471 căsătorii). În comunele urbane 4268

căsătorii său 76.7⁰/₀ din numărul total al căsătoriților au fost ortodoxe și 973 saū 17.1⁰/₀ israelite (în anul 1889 în comunele urbane 4334 saū 76.6⁰/₀ au fost ortodoxe și 985 sau 17.4⁰/₀ israelite). În comunele rurale 32145 căsătorii saū 97.1⁰/₀ din numărul lor total au fost ortodoxe și 334 saū 1.0⁰/₀ israelite. (În anul 1889 în comunele rurale 34414 saū 97.0⁰/₀ au fost ortodoxe și 340 saū 0.9⁰/₀ israelite). Dar nu numai numărul căsătoriților este în proporțiune cu numărul locuitorilor mai mic în comunele urbane de cât în cele rurale, și căsătoriile sunt în comunele urbane mai puțin roditoare de cât cele rurale, se nasc în fie-care familie din orașe mai puținii copii dn cât prin sate. În orașe este în parte luxul care oprește pe mulți bărbați a se căsători de timpuriū și ei pășesc la căsătoria numai atunci, când ea le prezintă folose materiale care le permite a satisface luxul soțiilor și a trăi, nu din munca proprie, ci din venitul șteței; scopul lor nu este fundarea unei familii și prea mulți dintre cei care se căsătoresc nu doresc a avea copii. Acéstă slăbire a moravurilor în orașe nu este nouă, deja Cicerone și Tacitu au constatat în ultimul timp al republicei romane și în timpul primilor Cesari, împuținarea căsătoriților din cauza luxului. Împăratul August a promulgat legi în contra celibatului crescând și a încuragiat prin premii bănești căsătoriile și procreațiunea de copii și Pliniū cel mai mare asemenea a combatut luxul într'un mod crâncen. În epoca civilizațiunei mai moderne erau în secolul trecut Jean Jacques Rousseau, în secolul curent economiștii Schäffle și N. Roscher inamicii cei mai neîmpăcați ai luxului care împuținează numărul căsătoriților din orașe. La noi luxul, care constă în ținerea multor servitori, și mai ales de servitori de sex bărbătesc, înmulțesce celibatul și amână înmulțirea populațiunei, atât în mod direct, precum și indirect prin slăbirea

producțiunii, căci acești servitori ar putea să producă, decât munca lor ar primi o altă direcțiune.

În anul 1890 s'aũ nãscut în tóte comunele urbane din țerã 33.002 copii vii sêu 36.9 la câte 1000 locuitori, de vreme ce în tóte comunele rurale numêrul nascerilor a fost de 171.480 sêu de 41.3 la câte 1000 suflete. (În anul 1889 s'aũ înregistrat în comunele urbane 32.633, în cele rurale 180.589 nasceri). La nascerile din orașe ortodoxii aũ participat cu 23.040 sêu 69.8⁰/₀, iar israeliții cu 7.365 sêu cu 22.9⁰/₀; în comunele rurale s'aũ nãscut 164.878 copii din părinți ortodoxi sêu 96.1⁰/₀ din numêrul nascerilor din comunele rurale și 2.319 copii israeliți sêu 1.3⁰/₀ din numêrul nascerilor, (în anul 1889 ortodoxii aũ participat la nasceri în comunele urbane cu 23.039 sêu cu 70.6⁰/₀, israeliții cu 7.060 sêu cu 21.6⁰/₀, în comunele rurale cu 173.420 sêu 95.9⁰/₀ și israeliții cu 2.388 sêu 1.3⁰/₀).

Numêrul deceselor din comunele urbane este și mai defavorabil pentru populațiunea romãnã. În anul 1890 aũ murit în tóte comunele urbane 28.131 persoane sêu 31.4 la câte 1000 de locuitori; din aceste persoane decedate 21.393 sêu 76.0⁰/₀ aũ fost ortodoxi și 4.231 sêu 15.0⁰/₀ israeliți; în comunele rurale aũ murit 122.941 sêu 29.6 la câte 1000 suflete, din care 117.661 sêu 95.7⁰/₀ ortodoxi și 1.096 sêu 0.8⁰/₀ israeliți. (În anul 1889 s'aũ înregistrat în comunele urbane 28.074 decese, la care aũ participat ortodoxii cu 21.077 sêu 75.0⁰/₀, israeliții cu 4.523 sêu 16.1⁰/₀; în comunele rurale 114.795 decese, la care ortodoxii aũ participat cu 110.657 sêu 96.4⁰/₀ și israeliții cu 1.101 sêu 0.9⁰/₀).

Nascerile mai frecvente și decesele mai rari la Israelii în comparațiune cu creștinii nu se observã numai la noi ci și în alte țeri. Deja F. Ocsterlen și W. C. Neufville aũ constatat acum 25 ani, cã în tóte țerile Europei Israelii aũ

o mortalitate mai mică, de cât creștinii și că numărul celor născuți morți este la Israeliti mai mic de cât la creștini. Pentru orașul Budapesta d. J. Körösi explica fertilitatea mai mare a Israelitilor prin durata mai lungă a căsătoriilor la ei, căci ei se căsătoresc mai de timpuriu și prezintă un număr mai mic de divorțuri de cât creștinii, această explicațiune nu ni se pare însă suficientă.

Deficitul nascerilor și excedentul morților la Români și fenomenul invers la Israeliti se observă mai ales în orașele din nord-estul țării, unde populație israelita este mai numeroasă. Decă luăm de exemplu anul 1889, ultimul an pentru care s'a publicat deja statistica amănunțită, ni se prezintă următoarele excedente și deficite ale nascerilor după scăderea deceselor :

- Orașul Botoșani la ortodoxi deficit de 44, la israeliti excedent de 182 suflete ;
- Hârlău la ortodoxi deficit de 39, la israeliti excedent de 136 suflete ;
 - Galați la ortodoxi deficit de 200, la israeliti excedent de 182 suflete ;
 - Dorohoiu la ortodoxi excedent de 6, la israeliti excedent de 124 suflete ;
 - Mihăileni la ortodoxi deficit de 3, la israeliti excedent de 25 suflete ;
 - Huși la ortodoxi deficit de 3, la israeliti excedent de 45 suflete ;
 - Iași la ortodoxi deficit de 329, la israeliti excedent de 325 suflete ;
 - Roman la ortodoxi deficit de 54, la israeliti excedent de 113 suflete ;
 - Folticeni, la ortodoxi deficit de 3, la israeliti excedent de 50 suflete ;

Oraşul Bârlad la ortodoxi deficit de 59, la israeliţi excedent de 27 suflete.

Aci trebuie să observăm însă, că în comunele urbane în care se află spitale, se înregistrează şi multe decese ale locuitorilor de la ţeră încetaţi din viaţă în acele spitale; numărul acestor decese, care ar trebui să 'l scădem din mortalitatea comunelor urbane, nu 'l cunoaştem, el nu este însă destul de mare pentru ca să explice excedentul exorbitant al deceselor la români.

Mortalitatea mai mare a populaţiunii urbane şi deficitul nascerilor din oraşe se observă şi în multe urbi din străinătate. Resumatul anual al statisticeii sanitare comparate pe anul 1891, publicat de d. E. Janssens la Bruxelles în anul 1892, constată deficite însemnate ale nascerilor şi excedentul cel mai mare al deceselor în Franţa în oraşele: Lyon, Bordeaux, Nantes, Rouen, Nancy, Besançon; în Belgia la Tournai şi Mons; în Austro-Ungaria la Lemberg; în Norvegia la Christiania; în Rusia la Moscova şi Odessa.

În totă România excedentul nascerilor după scăderea deceselor a fost în anul 1890 în comunele urbane de 4753 suflete său de 0.5 la câte 100 locuitori, în comunele rurale de 48886 suflete său de 1.1 la câte 100 locuitori.

Să analizăm acum acest excedent pe anul 1890. În toate comunele rurale el se compune din 47.217 său 96.5⁰/₀ ortodoxi şi 1.223 său 2.6⁰/₀ israeliţi; în toate comunele urbane de 1.638 său 33⁰/₀ ortodoxi şi 3.134 său 63.2⁰/₀ israeliţi. Diferitele judeţe nu participă la acest excedent într'o proporţiune egală. Excedentul nascerilor ortodoxe din comunele urbane a fost în anul 1890 în Muntenia de 2.219 suflete, în Dobrogea de 314 suflete, iar oraşele din vechea Moldova au avut un deficit de 895 suflete. Israeliiţii au avut în Muntenia un excedent de 954, în Moldova de 2.089,

în Dobrogea pe 91 naşteri. La excedentul naşterilor din comunele rurale din Moldova, care a fost de 6 971 suflete, ortodoxii au participat cu 5.992 sau 85.9 0/0 şi israeliţii cu 1.193 sau 17.1 0/0. (În anul 1888 în comunele urbane au contribuit la excedentul naşterilor ortodoxii numai cu 1.962, israeliţii cu 2.537 suflete, iar în comunele rurale excedentul s'a compus din 62.763 ortodoxi şi 1.287 israeliţi).

În toate ţerile *mortalitatea* este mai mare în *primii ani ai vieţii*, adulţii rezista mai bine de cât copiii în contra multiplelor influenţe care produc bóbele şi mórtea. Unii igienişti au voit să considere mortalitatea mică în primii ani ai vieţii ca un criteriu al civilisaţiunei înaintate, ceea ce nu este esact, căci pe de o parte natalitatea mare trage după sine şi mortalitate mare, unde se nasc puţini copii, mor puţini, iar pe de alta ar trebui să calculăm proporţiunea morţilor de fie care etate, după efectivul real al persónelor în viaţă de etate respectivă, cu alte cuvinte trebuie să dispunem de un recensiment al populaţiunei după etate, pentru anul pentru care facem socotélă morţilor după etate, sa cunoşcem efectivul copiilor de diferite etăţi şi după acest efectiv să calculăm proporţiunea mortalităţii. Pentru România nu posedăm un asemenea recensiment, cu toate acestea însă statistica deceselor după etate remâne instructivă şi ne arată neajunsurile creşterii fizice a copiilor, mai cu osebire în comunele urbane, unde contribuie mai multe cauze la vitalitatea lor mai mică şi la îngrijirea lor mai slabă, unde este mai mare de cât în comunele rurale numărul copiilor naturali, expuşi în general la o mortalitate mai forte, numărul copiilor proprii ai doicilor, părăsiţi de mumele lor şi alptaţi artificial, unde desvoltarea corporală a fetelor lasă mult de dorit, din cauză că în etatea de la 11 pină 14 ani, când evoluţiunea corpului se află într'o fasă importantă,

scóla le împune o muncă excesivă intelectuală, o viață sedentară, care nu este contrabalansată prin exerciții corporale. Asemenea este pré mare numărul fetelor care se dau studiilor clasice, care trec bacalaureatul și frecuentă universitățile noastre, fisicul lor se negligează, ele devin mume învățate, dér adese-ori incapabile de a da patriei ceea-ce-i trebuie: copii voinici. În comunele rurale, cu totă lipsa de îngrijire medicală, mortalitatea copiilor este mai mică de cât în orașe; faptul că prin sate copii dau la numărul total al deceselor un contingent mai mare de cât în orașe nu invalidésă afirmațiunea noastră, căci în comunele rurale efectivul copiilor este cu mult mai mare în urma natalității mai considerabile.

În anul 1888 s'aũ nascut în totă țera 219658 copii vii, din care 42755 sėu 19.4⁰/o aũ murit în primul an al vieței. În anul 1889 s'aũ nascut în totă țera 213222 copii vii, din care 40679 sėu 19.0⁰/o aũ murit în primul an al vieței. Dar de vreme ce în comunele rurale numărul copiilor decedați în primul an al vieței a fost numai de 35687 sėu de 19.2⁰/o din numărul celor nascuți în anul 1888 și de 32756 sėu de 18.1⁰/o din cei nascuți în anul 1889, în comunele urbane aũ murit în primul an al vieței în anul 1888 8048 sėu 23.5⁰/o și în anul 1889 7923 sėu 24.2⁰/o din numărul nascuților. Dacă examinăm numărul copiilor decedați în etate până la 5 ani vedem și o diferență mai mare între populațiunea urbană și rurală. În anul 1888 aũ murit în totă țera 77575 copii în etate până la 5 ani din care în comunele urbane 13366 sėu 39.1⁰/o din numărul anual al nascerilor, în comunele rurale 65209 sėu 35.1⁰/o din numărul anual al nascerilor. În anul 1889 aũ murit în totă țera 66707 copii în etate până la 5 ani, din care în comunele urbane 12362 sėu 37.8⁰/o din nume-

rul anual al nascerilor, iar în comunele rurale 54.345 séu 30.0⁰/0 din numărul nascerilor. Aceste numere par a proba că țeranca română, cu tóte că pe lângă îngrijirea casei mai participă și la munca bărbatului, își îndeplinesce datoriile materne într'un mod conștiincios. Cu tóta lipsa de medici prin comunele rurale, cu tóte greșelile care se comit prin sate la nutrirea copiilor mici de curênd înțircați, în comunele rurale mortalitatea lor este mai mică de cât în orașe.

Am arătat deja mai sus că copii contribue în comunele rurale la cifra totală a deceselor cu un contingent mai mare de cât prin orașe, din cauza că prin sate numărul nașterilor și efectivul copiilor este cu mult mai mare de cât în orașe; unde se nasc mulți copii trebuie să móra mai mulți de cât acolo unde căsătoriile sunt șterpe. În anul 1888 aũ murit în tóta țera 158.674 persóne din care 42.735 copii în etate până la 1 an séu 26.9⁰/0 din numărul total al deceselor; 77.575 copii în etate de la naștere până la 5 ani séu 48.8⁰/0 din numărul total al deceselor; în comunele urbane aũ murit în anul 1888 29.733 persóne din care 8048 copii până la 1 an séu 27.0⁰/0 din numărul deceselor; în etate de la naștere până la 5 ani aũ murit în comunele urbane 13.366 copii séu 44.9⁰/0 din numărul deceselor. În comunele rurale aũ murit 128.941 persóne din care în etate până la 1 an 35.687 séu 27.1⁰/0 din numărul deceselor, în etate de la naștere până la 5 ani aũ murit în comunele rurale 65.209 copii séu 50.5⁰/0 din numărul deceselor.

În anul 1889 aũ murit în tóta țera 142.869 persóne din care 40.679 séu 28.4⁰/0 în primul an al vieței, 66.707 séu 46.6⁰/0 în cei d'ântëii 5 ani ai vieței; în comunele urbane aũ murit în etate până la 5 ani 12.362 copii séu

44.0⁰/₀ în etate până la 1 an 7923 séu 28.2⁰/₀ din numărul deceselor ; în comunele rurale, în etate până la 5 ani 54.335 séu 47.8⁰/₀, în etate până la 1 an 32.756 séu 28.5⁰/₀ din numărul deceselor.

Una din cauzele mortalității mai mari din orașe este numărul mai mare de *copii naturali* care se nasc în comunele urbane și care obicinuît nu sunt crescuți cu aceeași îngrijire ca copiii legitimi. Din numărul total al copiilor născuți în țera întrégă nu sunt nici 6⁰/₀ copii naturali, din care o a treia parte sunt născuți în orașe și două treimi în comunele rurale, cu tóte că proporțiunea între numărul locuitorilor din comunele urbane și acela al locuitorilor din comunele rurale este de 18 : 82.

În anul 1888 din numărul de 219.658 copii născuți în tótă țera au fost :

copii legitimi . . .	207.296 séu	94.3 ⁰ / ₀
copii naturali . . .	12.122 séu	5.5 ⁰ / ₀
copii găsiți	240 séu	0.1 ⁰ / ₀

— În comunele urbane s'au născut în anul 1888 34 108 copii, din care :

copii legitimi . . .	29.856 séu	87.5 ⁰ / ₀
copii naturali . . .	4042 séu	11.8 ⁰ / ₀
copii găsiți	210 séu	0.6 ⁰ / ₀

— În comunele rurale s'au născut în anul 1888 185.550 copii, din care :

copii legitimi . . .	177.440 séu	95.6 ⁰ / ₀
copii naturali . . .	8080 séu	4.3 ⁰ / ₀
copii găsiți	30 séu	0.01 ⁰ / ₀

— In anul 1889 s'au născut în totă țera 213.222 copii din care :

copii legitimi . . .	200.717	séu	94 ⁰ / ₀
copii naturali . . .	12.307	séu	4.8 ⁰ / ₀
copii găsiți	198	séu	0.09 ⁰ / ₀

— In toate comunele urbane s'au născut în anul 1889 32.633 copii, din care :

copii legitimi . . .	28.533	séu	87.4 ⁰ / ₀
copii naturali . . .	3936	séu	12.0 ⁰ / ₀
copii găsiți	164	séu	0.5 ⁰ / ₀

— In comunele rurale s'au nascut în anul 1889 180.589 copii, din care :

copii legitimi . . .	172.184	séu	95.3 ⁰ / ₀
copii naturali . . .	8371	séu	4.6 ⁰ / ₀
copii găsiți	34	séu	0.01 ⁰ / ₀

In capitala București proporțiunea copiilor naturali este mai mare. Din numărul total al copiilor naturali din toate comunele urbane din țeră se naște în capitală a patra parte și numai trei părți din patru în cele-l'alte comune urbane. Din numărul total al nașterilor din capitală au fost în cei din urmă 3 ani 15⁰/₀ până la 16⁰/₀ copii naturali (la Berlin 13⁰/₀, la Paris 25⁰/₀), numărul lor a scăzut succesiv în cei din urmă 15 ani, până în anul 1876 numărul nașterilor de copii naturali era în capitală mai mare de cât 25⁰/₀ din numărul total al nașterilor.

Copii născuți morți nu se înregistrează pretutindeni intr'un mod corect, d'acea nu putem atribui o valóre absolută numărul celor născuți-morți din statistica noastră demografică.

In anul 1888 s'au înregistrat în totă țera 2458 copii

născuți-morți, séu 1.1⁰/₀ din numărul total al nașterilor, din care 1168 séu 47.5⁰/₀ în comunele urbane și 1290 saū 52.5⁰/₀ în comunele rurale.

În anul 1889 s'aū înregistrat 2581 copii născuți-morți saū 1.2⁰/₀ din numărul total al nașterilor, din care 1145 saū 44.3⁰/₀ în comunele urbane și 1446 saū 55.6⁰/₀ în comunele rurale.

Despre cauzele deceselor voiū vorbi într'un capitol următor. Aci menționes numai că *sinuciderile* sunt la noi relativ rari, 0.17⁰/₀ din numărul total al deceselor, ele sunt mai frecvente în orașe, unde fac 0.25⁰/₀ din numărul total al deceselor, iar în comunele rurale ele nu trec peste 0.16⁰/₀ din numărul total al deceselor.

Proporțiunea *sexelor* la copii născuți în totă țera este de 100 băieți la 93 până la 94 fete; dintre 100 copii sunt 51.6 până la 51.7 băieți și 48.3 până la 48.4 fete.

Durata medie a vieței este cu nedrept considerată ca o măsură exactă a Igienei, a prosperității și a culturei, ea se află cu moralitatea în proporțiune inversă, și fiind că natalitatea mare produce și o mortalitate mare, durata medie a vieței este mai mică în țerile în care se nasc mulți copii (Austro-Ungaria, Italia, Germania), mai mare acolo unde natalitatea este mică (Suedia, Danemarca, Elveția, Franța). Durata medie a vieței se calculéză lesne după metoda indicat de Fr. Oesterlen după formula

$$D. m. a. v. = \frac{\text{Natalitate medie} + \text{Mortalitate medie}}{2}$$

2

La noi se naște în termin mediū pe an aproximativ 1 copil la câte 26 persoane și móre pe an 1 din 38 persoane, durata medie a vieței este dar la noi cu aproximație :

$$\frac{26 + 38}{2} = 32 \text{ ani.}$$

Durata medie a vieții este la noi mai mare în comunele urbane, din cauza micului număr de nașteri, ea este mai mică în comunele rurale, unde se nasc mulți copii și unde prin urmare și mortalitatea este mai mare.

Calcularea precisă a duratei medie a vieții în România presintă oarecare dificultăți, fiind că nu cunoștem exact numărul locuitorilor patriei noastre. Pentru anul 1889 am evaluat numărul locuitorilor cu 5.516.407 și durata medie a vieții calculată după numărul nașterilor și al deceselor din acel an ar fi :

$$\frac{25.8 + 38.6}{2} = 32.20 \text{ ani.}$$

Pentru anul 1890 evaluând numărul locuitorilor României la 5.586.769 suflete, durata medie a vieții, calculată după mișcarea populației pe acel an, ar fi :

$$\frac{28.7 + 37.0}{2} = 32.85 \text{ ani.}$$

Dacă admitem însă ca exactă statistică demografică oficială pe anul 1890 publicată în Monitorul oficial No. 71 din 2 Iulie 1891, după care țera era populată numai de 5.044.723 locuitori, din care 894.271 în comunele urbane și 4.150.452 în comunele rurale, avem durata medie a vieții pentru totă țera

$$\frac{25.9 + 33.4}{2} = 29.65 \text{ ani,}$$

pentru comunele urbane în parte :

$$\frac{27.0 + 31.7}{2} = 29.35 \text{ ani,}$$

și pentru comunele rurale în parte :

$$\frac{24.2 + 33.7}{2} = 28.95 \text{ ani.}$$

Prosperitatea și înmulțirea unei populațiuni depinde mai cu seamă de *cultura și de avuția ei*. Avuția micșorează mortalitatea într'un mod îndoit, indirect prin procurarea mijloacelor de cultură, direct prin asigurarea alimentelor suficiente și prin satisfacerea altor condițiuni de igienă. Avuția depinde de producțiune și în această privință rezultatul este același, dacă suma alimentelor produse de țară este mică, sau dacă partea mai mare din ele se exportă pentru acoperirea importului altor obiecte și dacă restul nu ajunge pentru nutrirea populațiunei. Prisosul producțiunei României, după scăderea importului, nu este încă destul de mare pentru ca să permită, fără o înmulțire proporționată a producțiunei, o sporire repede a populațiunei și tot-de-odată un traiu mai confortabil al muncitorilor de pământ.

Am eși din cadrul geografiei medicale, dacă am studia aci statistica producțiunei și a importului și am voit numai să indicăm acest factor, care nu trebuie să fie trecut cu vederea de cei care fac studii demografice.

BIBLIOGRAFIE

- Georgius a Reychersdorff.* Transsylvaniae ac Moldaviae succincta descriptio. Viennae 1550.
- Demetrii Cantemiri* Principis Moldaviae descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae. 1716.
- Carra.* Histoire de la Moldavie et de la Valachie. Paris 1778.
- I. I. Sulzer.* Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist der Wallachey, Moldau und Bessarabiens. 3 Bände. Wien 1781.
- St. I. Raicevich.* Osservazioni storiche naturali e politiche intorno la Valachia e Moldavia. Napoli 1788.
- Hacquet.* Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 und 1789 durch die Dacischen und Sarmatischen oder nördlichen Karpaten. 4 Bände. Nürnberg 1790—1796.
- Andreas Wolf.* Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. 2 Theile. Hermannstadt 1805.
- W. Wilkinson.* Tableau historique, géographique et politique de la Moldavie et la Valachie. Traduit de l'anglais par M. de la Roquette. 2 edition. Paris 1824.
- Κ. Κυριακίσα.* Τοπογραφία τῆς Βλαχίας καὶ ἀνδροπολογικαὶ παρατηρήσεις ἐν Βουκουρεστίοις. 1830.
- M. I. Quin.* A steam voyage down the Danube with sketches of Hungary, Walachia, Servia and Turkey. 2 edit. 2 vol. London 1835.

- Constantinus Nobilis a Vernav.* Rudimentum Physiographiae Moldaviae. Disertatio inaug. Budae 1836.
- I. A. Vaillant.* La Roumanie. Paris 1884.
- Chr. Witt.* Über Klima der Walachei und Moldau und die sogenannte walachische Seuche. Deutsch von W. Thalberg. Dorpat 1844.
- Nicolas Soutzo.* Notions statistiques sur la Moldavie. Iassy 1849.
- T. Codrescu.* Notiții statistice asupra Moldaviei de Prințul Nicolae Sutz. Traducere cu adăogiri. Iași 1852.
- I. M. Caillat.* Voyage médical dans les provinces danubiennes. Paris 1854.
- Anatole de Démideff.* Voyage dans la Russie Méridionale et la Crimée par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie. Paris 1854.
- D. P. Martian.* Analele statistice și economice. București 1860—1865.
- Extract al statisticeii administrative a României. București 1866.
- Archiv für Anthropologie von A. Ecker und L. Laidenschmit. Braunschweig 1866—1888.
- Nicolas Soutzo.* Quelques observations sur la statistique de la Roumanie. Fokshani 1867.
- Analele statistice ale României. București 1867—1872.
- A. Weisbach.* Die Schädelformen der Romanen. Wien 1869.
- Revue d'Anthropologie dirigée par P. Broca. Paris 1871—1880.
- Giust. Nicolucci.* Antropologia del Lazio. Roma 1873.
- Kopernicki.* Étude craniologique sur les formes des crânes roumaines. Manuscrit utilisé de d. Giust. Nicolucci în anul 1873.
- P. Broca.* Instructions crâniologiques et crâniométrique. Paris 1875.
- M. G. Obedenar.* Roumains. In Dictionnaire encyclopédique des sciences médicales par A. Dechambre. Paris 1875—1890.
- Topinard.* Compendium d'Anthropologie. Paris 1876.
- V. Agappi.* Cercetări demografice asupra populațiunei române. București 1876.
- Ion Ghica.* Convorbiri economice. Edit. III. București 1879.
- I. Bibicescu.* Mișcarea populațiunei în România. București 1880.
- I. Felix.* Despre mișcarea populațiunii României. București 1880.

- C. Istrati.* O pagină din istoria contimporană a României. București 1880.
- Z. Petrescu.* O încercare de statistică medico-militară a României. București 1880.
- P. S. Aurelian.* Țera noastră. București 1880.
- Die Frankfurter-Verständigung der Deutschen antropologischen Gesellschaft. Braunschweig 1882.
- A. Pettermanns.* Mittheilungen aus dem Gasammtgebiete der Geographie. Gotha 1882—1885.
- Gr. Cobălcescu.* Memoriile geologice ale Școlei Militare din Iași. București 1883.
- Gr. Ștefănescu.* Conferință asupra înălțimeii diferitelor localități din județul Muscel. București 1883.
- Ministerul de Răsboi. Statistica generală a recrutații pe anii 1884—1890. București 1885—1891.
- I. Dănescu.* Incercări de Demografie și de Geografie medicală. Teză pentru Doctorat în medicină. București 1886.
- V. A. Urechidă.* O statistică a Țării Românești din 1820. Analele Academiei Române 1887.
- N. Mihăilescu.* Geografia României. București 1887.
- Th. Gugea.* Contribuțiuni la studiul taliei soldatului român. Teză de doctorat în medicină. București 1888.
- N. Soii.* Valoarea perimetriei torarice în examenul recrutării. Teză pentru doctorat în medicină. București 1889.
- St. C. Hepites.* Studiul asupra Climei Bucureștilor, în Analele Academiei Române. București 1889.
- M. A. Bădulescu.* Statistica în România. Raporturi și dări de sémă. București 1890.
- Gr. Ștefănescu.* Curs elementar de Geologie. București 1890.
- Aurel von Török.* Grundzüge einer systematischen Kranimetrie. Stuttgart 1890.
- D. A. Sturdza.* Europa, Rusia și România. București 1890.
- I. I. Nacian.* Cestiunea populațiunei în România. Butetitul Societ. Geogr. Române. București 1891.
- Economia Națională redig. de P. S. Aurelian.
- Buletinul Societăței Geografice Române, redig. de G. I. Lahovary.

Mișcarea populațiunii din România. Public. de Ministr. Agriculturii
Industr. Comerc. și Domeniilor.

Analele Institutului Meteorologic al României, redig. de St. C.
Hepites.

Spitalul. Revista medicală.

St. *Dimitrescu*. Considerațiuni asupra etăței care ar conveni mai
bine serviciului militar. București 1891.

